

Yaşam Kalitesi ve Sosyal Sermaye Unsuru Olarak Güven ve Kurum İlişkisi¹

The Relationship between Trust and Institution As An Element of Quality of Life and Social Capital

Araştırma Makalesi – Research Article

Gizem TAN EREN

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, gizemeren@sdu.edu.tr,
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0001-6669-8411

Metin ÖZKUL

Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, metinozkul@sdu.edu.tr,
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-2511-9780

Öz

Modern toplum yapısında bireylerin gündelik yaşamları toplumsal kurumlarla kuşatılmıştır. Aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, Sosyal Güvenlik Kurumu, hukuk, din ve siyaset kurumları bireylerin gündelik yaşamlarını sürdürmelerinde belirleyici ve işlevsel konumdadır. Bu açıdan bu kurumlar, gündelik yaşamda bireylerin yaşamlarına yaşam kalitesi ve güven yönüyle de katkıda bulunmakta olup, çalışmada toplumsal kurumların yaşam kalitesi ve güvenle ilişkisinin anlamlandırılması ve açıklanması amaçlanmıştır. Bu amaçla ilk olarak toplumsal kurum, sosyal sermaye, güven ve yaşam kalitesi kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Ardından bu unsurlar arasındaki ilişki alan çalışması verilerinden çıkarılan bulgulara göre değerlendirilmiştir. Çalışma Isparta il merkezi ve merkeze bağlı köylerde %95 güven düzeyi ve %5 göz yumulabilir yanlılığı payı göz önünde bulundurularak 383 bireyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın gerçekleştirilmesinde yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmış sorulardan oluşan anket formundan yararlanılmıştır. Çalışma bulguları; yaşam kalitesi ve güven, kurumsal beklentiler, toplumsal kurumlar ve yaşam kalitesi, toplumsal kurumlar ve güven başlıkları altında sunularak değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda bireylerin toplumsal kurumlara ilişkin güven düzeylerinin düşük olduğu, buna karşın kısmen kaliteli yaşam sürdürdükleri tespit edilmiştir. Toplumsal kurumlara yönelik beklentiler, kurumların işlevsellikleri dâhilinde değişmekte olup, farklı toplumsal kurumlara yönelik beklentilere göre yaşam kalitesi ve güven algısı da farklılaşmaktadır. Buna karşın toplumsal kurumların beklentileri karşılama düzeyi yükseldikçe yaşam kalitesi ve güven düzeyinin de arttığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Yaşam kalitesi, sosyal sermaye, güven, toplumsal kurumlar

Abstract

In the modern society structure, the lives of individuals are surrounded by social structures. Family, education, leisure time, health, economy, Social Security Institution, law, religion and political institutions are the functional positions that individuals use to maintain their lives. These structures are used in daily life in terms of quality of life and trust in the lives of individuals, and it is aimed to make sense of and explain the quality of life and relationship of social components. For this scope, firstly, the concepts of social institution, social capital, trust and quality of life were tried to be explained. Then, the field relationship between these elements was evaluated according to an evaluation they chose from their data. The study was carried out with 383 individuals in the city center of Isparta and its villages, considering the 95% confidence level and the tolerable margin of error of 5%. In the realization of the study, a questionnaire consisting of semi-structured and structured questions was used. Study findings; quality of life and trust were presented and evaluated under the headings of institutional expectations, social institutions and quality of life, social institutions and trust. As a result of the study, it has been determined that individuals have low levels of trust in social institutions, but they lead a partially quality life. Expectations for social institutions change within the functionality of institutions, and the perception of quality of life and trust also differs according to expectations for different social institutions. At the same time, it has been observed that the quality of life and the level of trust increase as the level of meeting the expectations of social institutions increases.

Key Words: Quality of life, social capital, trust, social institutions

¹ Bu çalışmada kullanılan ampirik verilerin bir kısmı, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında Prof. Dr. Metin Özkul danışmanlığında tamamlanan "Gündelik Toplumsal Yaşam Pratiklerinde Makro Kurumsal Yapıların Rolü: Koşullar, Sorunlar ve Beklentiler (Isparta Örneği)" isimli Doktora Tezinden alınmıştır.

1. Giriş

Gündelik yaşamda bir toplumun analizi, toplumsal yapısının temel özelliklerini oluşturan kurum, süreç, statü ve rollerin bilinmesi ile sağlanmaktadır.² Çünkü toplumsal yaşamın, içinde sürdürüldüğü toplumsal yapı; kültür, değerler, yargılar, kurumlar ve kurumsallaşmış örüntülerden meydana gelmektedir.³ Bu bağlamda toplumsal yapıya ilişkin betimlemeler ve analizler yapılabilmesi için kurumlar önemli bir yere sahiptir. Kurum, “toplumun yapısı ve değerlerin korunması bakımından zorunlu sayılan nispeten sürekli kurallar topluluğu”⁴, toplumsal kurum ise “farklı özellikte insanların bir arada yaşaması için gerekli faaliyetleri düzenleyen, bu düzeni sağlamak için birtakım kurallar koyan ve kuralların işleyişini kontrol etme gücüyle belli bir yaptırıma sahip yapılar” olarak ifade edilmektedir.⁵

Genel sosyolojik eğilime göre kurumların ortaya çıkışı; bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için eylemde bulunmaları, eylemlerin tekrarlanması ve alışkanlığa dönüşmesi, alışkanlıkların zamanla adet haline alması, adetlerin toplumsal onay yoluyla normlaşarak, birey ve toplum ilişkisini düzenleyici ve gerektiğinde zorlayıcı inisiyatif üstlenme özelliği kazanmak suretiyle gerçekleşmektedir ve günümüzde kurum, yaşam için örgütlü bir şekilde yarar üreten yapısal işlevselliklerin tümü şeklinde açıklanmaktadır. Kurumlar, her topluma özgü nitelik göstermektedir. Formel biçimler evrensel olmakla birlikte içerik açısından toplumlar arasında farklılık görülebilmektedir.⁶ Kurumlar, toplumların karmaşıklıklarına göre içerik kazanmakta ve bu nedenle kurumsallaşmanın içeriği ve işlevselliklerinin çeşitliliği de toplumdan topluma değişmektedir. Kurumsallaşma gereksinimi açısından değerlendirildiğinde, geleneksel yaşamda, bireylerin ihtiyaçları cemaatin meşrulaştırdığı yaşamsal ihtiyaçların karşılanmasında kullanılan yöntem, kaynak, toplumsal ilişki ve eylemlerle sınırlı olup toplumsal örgütlenme, cemaat yaşamının bir bütün olarak sürdürülebilirliğine istikrar kazandırma amacına göre şekillenmekte, bu da geleneksel ve kuşaklar arası aktarılabilir olan toplumsal kurallara uymayı gerektirmektedir. Cemaat içerisindeki bireyler birbirlerine duygusal bağlarla bağlıdır. Burada ilişkiler yüz yüze gerçekleşmekte ve aile öncelikli önem taşımaktadır. Çünkü aile, hem doğada temel gıda üretiminin gerçekleştirilmesini hem yüz yüze ilişkilerin daha çok olmasını hem de toplumsallaşmayı sağlamaktadır. Bu yaşam biçimi geleneksel yapı ile desteklenerek stabil bir hal almaktadır. Modern toplumda ise bireyleri bir arada tutan ortak ya da baskın ilişki, karşılıklı beklenti veya çıkarların sağlanması üzerinden kurulur. Modern toplumsal yaşam, cemaat yaşamının tarihsel sürekliliğini sağlayan stabil özelliklerinin aksine bilgi ve teknoloji temelli değişmekte, bireylerin ihtiyaçları ve içerisinde yer aldıkları gruplar çoğalmakta ve farklılaşmaktadır. Böylelikle geleneksel yaşamın “monist” karakteri çok yönlü, çok ihtiyaçlı, çok gruplu, çok amaçlı, çok statülü, çok rollü hale gelmektedir. Bu ise farklılaşmaları doğurarak öncelik derecelerine göre kurumsallaşmayı ve bu kurumsallaşma dâhilinde belirli kuralların konulmasını gerektirmektedir. Bahsedilen kurumsallaşma, geleneksel toplumlardaki gibi toplumun görenekleri yoluyla öğrenilen ve bireyler arası duygusal bağlarla taşınan unsurlar olmayıp belirli yaşam alanları içerisinde örgütlülük, yazılı kurallar, bu kurallara yönelik denetim yapma-yaptırım uygulama hakkının sağlanmasını içermekte ve profesyonel emek gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden modern toplumda “örgütlü” ya da “formel” olarak adlandırılan kurumlar oluşturulmaktadır. Ancak buradan geleneksel kurumların işlerliğini yitirdiği sonucuna varılmamalıdır. Çünkü bireyler toplumsal yaşam içerisinde kurdukları ilişkiler yoluyla bu kurumsal oluşumları taşımakta ve yeniden oluşturmaktadır. Geleneksel kurumlar, toplumsal alt bölünmüşlükleri içerisinde hala işlerliklerini sürdürse de modern toplumlara özgü olan kurumsallaşma, makro açıdan ve tüm bireyleri ilgilendiren hususlara yönelik oluşan bir eğilim olarak değerlendirilmektedir.⁷ Bu haliyle kurumsallaşma, “yenilenme ve kendini üretme stratejisi” olarak betimlenebilmektedir.⁸

Kurumların özelliklerine bakıldığında ise kurumlar; sosyal süreçler tarafından belirlenmeleri, belirli ihtiyaçları karşılamaları, hedeflerinin ve amaçlarının bulunması, sürekli bir içeriğe sahip olmaları,

² Özensel, 2003, 237.

³ Yazıcı, 2014, 209.

⁴ Gökçe, 2013, 3.

⁵ Güngörer, 2020, 393.

⁶ Karaca, 2019, 218.

⁷ Özkul, 2017, 76-80.

⁸ Özcan, 2021, 213.

zorunlu olarak değer yüklü olmaları gibi özelliklere sahiptir.⁹ Kurumların temel işlevi, bireyleri potansiyel çatışmalardan uzak tutmak ve makul bir tatmin düzeyinde yarar oluşturma amacıyla toplumsal ilişkileri düzenlemek ve toplumun varlığını, sürekliliğini sağlamaktır.¹⁰ Toplumsal kurumlar, toplumsal düzenin birçok yönü özellikle de gündelik yaşamın şekillenmesinde etkili olan değer, beklenti, ilgi ve çıkarları tanımlamakta, bireylerin toplumda nasıl davranmaları gerektiği konusunda eğitici rol üstlenmektedir.¹¹ Kurumların bir diğer işlevi ise kültürün istikrarlılığını sağlamaktır.¹² Toplumsal kurumlar, kendilerine ait değerler içermekle birlikte bu değerlerin içselleştirilmesi, yaygınlaştırılması ve yaşatılmasında yani kuşaklar arası aktarımda önemli rol oynamaktadır.¹³ Zira Durkheim'in ifade ettiği şekliyle kurumlar "kollektivite tarafından tesis edilen inançlar ve bütün davranış tarzları..."dır.¹⁴ Bu nedenle kurumlar sahip oldukları bu özellikler itibarıyla zaten kültürün kendisidir. Kurumlar, işlevselliklerinin sonucu olarak ortaya çıkan ürünler aracılığıyla toplumsal yaşamın aktörlerince yararlı olarak kabul edilmesi aynı zamanda bu sonuçların onaylanması, idealleştirilmesi, yararlılığının kanıtlanması anlamına gelir. Bu anlamlılığın oluşması ilgili kurumun zihinlerde yeniden üretilmesi gerekliliği düşüncesini tazeler ki, bu düşüncenin bireyler açısından tanınması kurumların birer kültür unsuru olarak süreklilik kazanmasının en önemli yoludur. Ayrıca kurumlar aracılığıyla toplumlar, kültürel unsurların içinde gömülü olan ya da onların özünü oluşturan anlam stoklarının temel özelliklerini de koruyarak yeni nesillere aktarılma imkânına sahip olurlar.¹⁵

Sosyoloji literatüründe yapısalcı çözümlemenin en önemli temsilcisi olarak görülen Parsons, hangi düzeyde olursa olsun toplum adı verilen sistemsel yapının varlığının asgari koşulları olarak dört kurumun oluşmasını ve belli başlı ihtiyaç ve işlevlerin bu kurumlar tarafından yerine getirilmesini görür.¹⁶ Ona göre, toplumsal yapının ihtiyaçları; adaptasyon, amaca ulaşma (goal attainment), bütünleşme (integration) ve varlığını sürdürme (latency)/gizlilik (kalıp korunması) olup bu ihtiyaçları belirli kurumlar tarafından karşılanmaktadır. Sistemin dışsal durumun zorluklarıyla başa çıkması ve çevresine uyum sağlaması için ekonomi kurumu; sistemin öncelikli amaçlarının betimlenmesi ve elde edilmesi için siyaset kurumu; sistemin kendisini oluşturan parçaların ilişkisini düzenlemesi ve diğer işlevsel zorunluluklar arasındaki ilişkiyi yönetmesi açısından hukuk kurumu; son olarak da sistemin bireylerin güdülerini ve bu güdülerini ortaya çıkaran, sürdüren kalıpları sağlaması, yenilemesini sağlayan aile, din, eğitim gibi kültürel kurumlar Parsons'ın çözümlemesinde önemli olmaktadır.¹⁷ Parsons'a göre toplum "işlevsel zorunlulukları yerine getiren kurumların bütünü"¹⁸ olarak görülmektedir. Belirtilen dört unsurun toplum tarafından karşılanması ve görevlerini gerçekleştirmeleri gerekmektedir.¹⁹

Kurumlar, aynı zamanda işlevleri yoluyla birbirleriyle ilişki içerisindedir ve bu işlevler yoluyla birbirleriyle etkileşimde bulunmaktadır.²⁰ Böylelikle yapısal ve fonksiyonel açıdan bir bütünlük meydana getirerek birbirleri üzerinde baskı yaratmaktadır. Bu sayede kurumlar bir yandan kendi asli hedeflerine uygun işlevler üretmek bakımından biricik bağımsız yapılanmalar olarak ifade edilirken, başka kurumların işlevlerinin gerçekleşmesinde oynadığı destekleyici ya da tamamlayıcı özellikleriyle de yarı bağımlı yapılar olarak tanımlanırlar. Dolayısıyla toplumların karmaşıklığı ve yaşam standardındaki yükselmeye bağlı olarak tıpkı çalışma yaşamındaki işbölümüne benzer bir fonksiyonel işbölümü kurumsal örgütlenme düzeyinde de oluşmaktadır.²¹ Nitekim tarihsellik içinde bazı gereksinim ve işlevsellikler takip edildiğinde bunun örneklerini görmek mümkündür. Örneğin, günümüzde eğitim başlı başına hem kurum hem de temel ihtiyaçlardan biri olsa da, bu işlev, tarihsel olarak geriye gidildiğinde, gittikçe daha kapsayıcı bir biçimde aile, din gibi kurumlar tarafından

⁹ Macit, 2019, 197.

¹⁰ Aslan, 2001, 19.

¹¹ Talimciler, 2006, 35.

¹² Aydın, 2019, 9-10.

¹³ Özensel, 2003.

¹⁴ Durkheim, 1994, 30.

¹⁵ Berger ve Luckmann, 2016, 82.

¹⁶ Arslantürk ve Amman, 2013, 487.

¹⁷ Ritzer ve Stepnisky, 2014, 244.

¹⁸ Yıldırım, 2020, 162.

¹⁹ Slattery, 2008, 377.

²⁰ Çelebi, 1984, 105.

²¹ Macit, 2019, 197.

gerçekleştirilmekteydi. Dolayısıyla modern toplumlarda kurumlar ihtiyaçlara paralel olarak çeşitlenmiş ve işlevleri bakımından spesifikleşmişlerdir. Bundan dolayı günümüz modern toplumlarında örneğin ailenin üyeleri açısından eğitim, ekonomik istihdam ve serbest zaman değerlendirme işlevleri oldukça daralmıştır. Toplumsal yapıdaki uyumlarına göre de kurumlar arasında ilişki bulunmaktadır. Örneğin, aile dinle, din siyasetle ve tüm kurumlar alt kurumlarıyla ilişki içerisindedir.²² Kurumlar arasında güçlü ilişkilerin bulunması, toplumsal ayrışmaların önüne geçerek toplumsal bütünleşmeye katkı sağlamaktadır. Bir kurumda meydana gelen bir sorun, diğerlerini de etkilemektedir. Böylelikle kurumlar arası ilişkinin temel prensibi, “yaşat ki yaşa” ilkesine uygun olarak, kurumların fonksiyonelliğiyle kurumsal değerlerin uyumu, toplumun düzen içerisinde varlığını sürdürebilmesinin ön koşulunu oluşturmaktadır.²³ Bu sayede toplumsal kurumlar, kültürün istikrarı ve devamlılığına katkıda bulunarak toplumsal yapı içerisinde varlığını sürdüren bireylerin kendilerini güvende hissetmelerini, toplumsal konsensus içerisinde yaşamalarını ve toplumun kendileri için anlamlı hale gelmesini sağlamaktadır.²⁴

Kurumlar arasındaki işbirliği, toplumda güven ağının genişlemesi ve ortak hedeflere daha kolay ulaşılmasına zemin hazırlamaktadır.²⁵ Nitekim yüksek güvene dayalı iletişim ağları düşük güvene dayalı olanlara kıyasla daha iyi işlemekte bu yönüyle de güven, sosyal sermayenin anahtar ögesi olmaktadır.²⁶ Bourdieu, sosyal sermayeyi; az ya da çok kurumsallaşmış olan tanışıklık ve tanıma ilişkilerinden oluşan uzun ömürlü bir ilişki ağına sahip olmayla bağlantılı, kendi üyelerine kolektivitinin sermayesinin desteğini yani yeterlilik sağlayan fiili ya da potansiyel kaynaklar kümesi olarak ifade etmekte kurumsal kaynaklara ulaşma konusunda aracı olduğunu düşünmektedir²⁷ ve “alan”, “habitus” kavramlarıyla kaynaklara eşitsiz ulaşımı göz önünde bulundurmaktadır. Bourdieu’den farklı olarak normlara uyum işlevini ön plana çıkaran ve eşitsizlikleri göz ardı eden Coleman ise sosyal sermayeyi birey ilişkileri ve toplumsal yapılardan elde edilen kaynaklar olarak görmektedir.²⁸ Dolayısıyla sosyal sermaye bir kaynaktır. Güven, karşılıklılık gibi normlar ve tutumlar sosyal bağlamlarından bağımsız olarak bir sosyal sermaye kaynağı olarak ifade edilmektedir.²⁹ Sosyal sermaye bağlamında güvene vurgu yapan bir düşünür de Putnam’dır. Putnam, sosyal sermayeyi sosyal kurumun koordine edilmiş eylemlerini kolaylaştırarak toplumun etkinliğini arttıran güven, normlar ve sosyal ağlar gibi özellikler olarak belirtmekte³⁰ bu haliyle de güven, sosyal sermayenin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir. Ritzer ve Stepnisky’ye göre bireyler, güven arayışı ile kendi dünyalarını rasyonelleştirmekte böylelikle hem güven sağlamaya hem de toplumsal yaşamın üstesinden gelmek için birtakım rutinler geliştirmeye çalışmaktadır.³¹ Yapılan çalışmalarda güven; genelleştirilmiş ya da bireyler arası güven (modern toplumda bireylerin aile üyeleri dışındaki bireylere yönelik güveni), yoğun güven (bireylerin aile üyelerine yönelik güven düzeyleri) ve kurumsal güven (bireylerin toplumsal kurumlara ilişkin güvenleri) olmak üzere üç güven türünden bahsedilmektedir.³² Bunlar içerisinde bireyler arası güven bireyler açısından daha önemli görülse de toplum açısından bakıldığında ise kurumsal ve genel güven daha çok önemsenmektedir.³³ Putnam, modern toplumda güvenin şahsi ilişkiler içerisinde geliştiğini, sosyal güvenin ise karşılıklılık ve sivil bağlılık olmak üzere iki kaynaktan beslendiğini ifade etmektedir. Bu toplumlarda güvensizlik ise sosyal çözülmenin kaynağı olmaktadır.³⁴ Dolayısıyla güçlü ve sağlam toplumsal kurumlar, güvene dayalı toplumsal ilişkilerle kurulmaktadır.³⁵ Ancak modern toplumsal yapıda güvende hissetmek mümkün gözükmemektedir, çünkü modernlik risklerle dolu dinamik bir alandır ve her an denetimden çıkabilmektedir.³⁶ Modern toplumsal kurumlar da bu açıdan geliştirilmişlerdir. Örneğin, sigorta sistemi bunun bir örneğidir. Sigorta sadece kapitalist piyasalarla

²² Aydın, 2019, 13-14.

²³ Türkkahraman, 2009, 28, 36.

²⁴ Fichter, 2006, 142.

²⁵ Türkkahraman, 2009, 36.

²⁶ Field, 2008, 88-89.

²⁷ Bourdieu, 2010.

²⁸ Çelik, 2014, 267-269.

²⁹ Field, 2008, 28.

³⁰ Kangal, 2013, 43.

³¹ Ritzer ve Stepnisky, 2014, 519.

³² Rothe ve Schüller, 2006, 1-2.

³³ Paşamehmetoğlu, 2010, 33.

³⁴ Putnam, 1993, 171.

³⁵ Tüysüz, 2011, 16.

³⁶ Ritzer, 2013, 549-551.

ilgili değil, aynı zamanda birçok bireysel ve kolektif niteliğin potansiyel geleceği ile de bağlantılı bir iş olarak riskin bazı temel yönlerini çoğu pratik eylemde bulunmayan biçimlerde sınırlamaya çalışmakta ve ihtimaller üzerinden risk hesaplamaları yapmaktadır. Dolayısıyla modern çağda, akla mutlak güvene yönelik yaygın şüphecilik bulunmakla birlikte, bilim ve teknolojinin çift-yüzlü olduğu, bireylerin yararına olduğu kadar yeni risk ve tehlike parametreleri yarattığı da kabul edilmektedir. Böyle bir dünyada güven, hem gündelik yaşamı geleneksel içeriğinden uzaklaştıran hem de küreselleştirici etkiler doğuran sistemlerle etkileşim aracı olarak konumlandırılmaktadır.³⁷ Bu haliyle modern toplumdaki kurumlar, uzmanlık ve ihtisaslaşmanın artması nedeniyle güven kurumları olarak görülse de toplumsal yaşamda birtakım riskler ortaya çıkmaktadır. Modern toplumsal kurumlar bu risklerin üstesinden gelmek için stratejiler geliştirmekte ve belirli uzmanlıklara ihtiyaç duymaktadır. Nitekim Berger ve Luckmann da modernleşmenin hem bireylerin eylemlerinin yöneliminde hem de yaşamın bütün alanlarında yüksek düzeyde güvensizlik doğurduğunu ifade etmektedir.³⁸

Güvenin yanı sıra literatürde sosyal sermaye ile ilişkili olarak gösterilen bir kavram da yaşam kalitesidir. Sosyal sermayenin güçlü olması, yaşam kalitesinin subjektif göstergelerinin olumlu etkilenmesini sağlamaktadır.³⁹ Kalite; bir birey, nesne ya da yaşamın niteliğini gösteren, onun diğerlerinden ayırt edici üstünlüğünü ölçen, değerlendiren bir özelliktir. Bireyler yaşamlarının daha iyi düzeyde olmasını, isteyip de sahip olamadıklarına ulaşmayı, kısaca refah ve mutluluğu arzulamaktadır. Bu ise yaşamda kalitenin aranmasını ifade etmektedir.⁴⁰ Dünya Sağlık Örgütü, yaşam kalitesini “bireylerin yaşadıkları kültür ve değer sistemleri bağlamında ve hedefleri, beklentileri, standartları ve endişeleri ile ilgili olarak yaşamdaki konumlarını algılamaları”⁴¹ olarak tanımlamaktadır. Yaşam kalitesi dört yaklaşımdan beslenmektedir. Bunlardan ilki; Maslow’un ihtiyaçlar teorisi (fiziksel, güvenlik, sosyal ve kişisel ilgileri/fikirleri/idealleri ortaya koyma gereksinimleri) olup teori, belirtilen ihtiyaçlar karşılanmadığında bireylerin kendilerini yeterince mutlu hissetmediklerini belirtmektedir. İkincisi; yaşanabilirlik kuramı olup bu kuram, belirli bir ülkede yaşayan bireylerin yaşam koşulları ne kadar iyiyse yani ülkede yaşanabilirlik düzeyi ne derece yüksekse, bireylerin de o kadar mutlu olduklarını ifade etmektedir. Üçüncüsü; karşılaştırma kuramıdır. Karşılaştırma kuramına göre bireylerin yaşam kaliteleri, yaşamı algılayışları ve yaşamlarından duydukları memnuniyet düzeyleri ile ölçülmektedir. Sonuncusu ise adaptasyon kuramı olup bireylerin temel ihtiyaçlarının nasıl ve ne kadar karşılandığı ve bunun sonucundan duyulan memnuniyeti ifade etmektedir.⁴²

Yaşam kalitesi, bireysel ve toplumsal açılardan ele alınmaktadır.⁴³ Yaşam kalitesinin nesnel işleyiş ve öznel iyilik hali olmak üzere iki operasyonel tanımı bulunmaktadır.⁴⁴ Bireysel açıdan yaşam kalitesi, bireyin yaşamında önemli olarak nitelendirdiği alanlardan tatmin olması ve mutluluk duymasıdır.⁴⁵ Yaşam kalitesinin subjektif göstergeleri, bireyin nesnel göstergelerden duyduğu doyumun düzeyini göstermektedir. Bireyin yaşam koşullarına yönelik haz, memnuniyet, mutluluk ve tatmin derecesini belirlemektedir.⁴⁶ Öznel iyilik halinin anlaşılmasında “kendinizi nasıl hissediyorsunuz?”, “ne kadar mutlusunuz?” gibi sorular sorularak bireylerin mutluluk ve memnuniyet düzeylerine göre kendileri hakkında hüküm vermesi beklenmektedir.⁴⁷ Diğer yandan, yaşam kalitesinin ölçülmesinde bir toplumun bireye verdiği önem de etkilidir. Çünkü bir toplumda bireye ne kadar çok değer veriliyorsa bireylerin aldıkları hizmetler, yaşadıkları koşullar da o kadar iyi olmaktadır. Böylelikle bireylerin yaşamlarına yönelik mutluluk ve memnuniyet düzeyleri olumlu yönde etkilenecek yaşam kalitesinde artış sağlanmaktadır.⁴⁸ Toplumsal açıdan ise yaşam kalitesi, toplumdaki bütün bireylerin refah, mutluluk, huzur düzeylerini ifade etmekte olup bireylerin genel yaşam koşullarının hangi düzeyde olduğu ve temel

³⁷ Giddens, 2014, 14, 45-47.

³⁸ Berger ve Luckmann, 2008, 49.

³⁹ Karakurt Tosun, 2013, 233.

⁴⁰ Bozkurt, 2003, 15-16.

⁴¹ WHO, 2012, 3.

⁴² Uysal Şahin, 2020, 6.

⁴³ Sapançalı, 2009, 20.

⁴⁴ Muldoon vd., 1998, 542.

⁴⁵ Sapançalı, 2009, 20.

⁴⁶ Çoban, 2018, 31.

⁴⁷ Sapançalı, 2009, 27.

⁴⁸ Uysal Şahin, 2020, 8.

gereksinimlerin ne ölçüde karşılandığını ifade etmektedir. Objektif değerlendirmelerde, sosyal olguların nesnel, somut bilgiler ve istatistiklerle gösterilmesi önem taşımaktadır. Bu haliyle dışsal-ölçülebilir özelliğe sahiptir. Yaşam koşullarını oluşturan nesnel unsurların birleşimi ve yaşam kalitesi açısından değerlendirilmeleri, toplumun genel yaşam düzeyi veya o toplumdaki yaşam standartlarını göstermektedir. Dolayısıyla toplumların ve bu toplumlarda yaşayan bireylerin yaşam kaliteleri, "ulusal, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşulları ile doğrudan ilişkili"dir.⁴⁹ Yaşam kalitesine yönelik nesnel göstergeler, "konut, gelir, sağlık, gıda, ikamet edilen semt, eğitim, meslek" gibi koşullardır. Bu göstergeler dâhilinde yapılan değerlendirmeler, bireyin yaşam koşulları içerisinde sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçlarının kontrolü ve karşılanma düzeyini içermektedir.⁵⁰ Toplumsal yaşam kalitesi ile o toplumdaki bütün bireylerin mutluluğu arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum, büyük oranda gereksinimler yaklaşımı ile formüle edilmektedir.⁵¹ Yaşam kalitesi, objektif ve subjektif boyutların toplamı olmaktadır. Bu boyutlar, hem birbirlerini hem de ikisinin birleşimi olarak ortaya çıkan yaşam kalitesinin düzeyini etkilemektedir. Örneğin; bağımsızlığın ve sosyal katılımın sürdürülmesi duygusal açıdan iyilik halini teşvik etse de sağlığın korunması ve yeterli finansmana da bağlı olup sosyal ilişkiler, konut tipi, topluluk kaynakları vb. unsurlardan da etkilenmektedir.⁵² Burada bireyin kültürel sermayesi de önemli olmaktadır. Çünkü kültürel sermaye birey açısından yaşam kalitesinin ne ya da nasıl olması gerektiğini belirler. Bireyin amacı ile bu amacın gerçekleşmesindeki örtüşmenin bireyde yarattığı memnuniyet düzeyini ifade ettiğinden objektif ve subjektif değerlendirmelerin nasıl yapılacağını belirleyen en önemli bireysel dayanak olarak işlev görür.⁵³

Görüldüğü üzere, yaşam kalitesi çok boyutlu bir kavramdır.⁵⁴ Yaşam kalitesini oluşturan boyutlar, yaşam kalitesini bir bütün olarak temsil etmekte, böylelikle de yaşam kalitesinin öğeleri olarak düşünülmektedir. Yaşam kalitesinin boyutları konusunda farklı yaklaşımlar bulunmaktadır.⁵⁵ Ferris'e göre yaşam kalitesinin unsurları; bireyin sosyal açıdan belirli yaşam standardı, ailenin fiziksel yapısına bağlı olan yaşam koşulları, temiz fiziksel çevre ve iklim, toplumsal kurumlar ile ilişki sonrası elde edilen memnuniyet ve fayda, genel memnuniyet, mutluluk ve iyi bir yaşamın oluşturulabilmesi için gereken sosyal sistemin yapısı olarak belirtilmektedir.⁵⁶ Yaşam kalitesi Schalock'a göre; bireylerin duygusal, bireyler arası ilişki, evlilik, kişisel gelişim, fiziksel, bağımsız karar alabilme, sosyal kaynaşma ve bireysel haklara sahip olma ve kullanabilme yeterliliği olmak üzere sekiz alanla ilişkili bir kavramdır ve bireylerin arzuladıkları yaşam koşullarını ifade etmektedir.⁵⁷ Başka bir çalışmada ise gelir ve maddi refah (büyüme, eşitlik, yoksulluk), sağlığın korunması ve bakımı (bireysel açıdan sağlık, toplumsal sağlık), beşeri sermaye birikimi ve eğitim (beşeri sermayenin önemi, eğitim, temel göstergeler), toplumsal güvence ve güvenlik (toplumsal riskler, sosyo-ekonomik güvence [iş güvencesi, gelir güvencesi ve sosyal koruma], kamusal güvenlik), sosyal ilişkiler (sosyal sermaye, sosyo-ekonomik etkileri, temel göstergeler), barınma ve konut, sürdürülebilir çevre (hava kirliliği ve iklim değişikliği, suya erişim, toprak kirliliği, gürültü kirliliği), uygun istihdam ve çalışma yaşamı (istihdam kalitesi, istihdam düzeyi ve biçimleri, ücret ve çalışma koşulları, iş-yaşam dengesi, iş tatmini), özgürlük ve demokrasi göstergeleri dâhilinde yaşam kalitesi açıklanmaya çalışılmaktadır.⁵⁸ Eurofound'a göre yaşam kalitesi; "özel iyi oluş, iyimserlik, sağlık, yaşam standardı ve yoksunluğun yönleri, iş-yaşam dengesi", toplum kalitesi; "sosyal güvensizlik, sosyal dışlanma ve toplumsal gerilim algısı, kişi ve kurumlara güven, katılım ve topluluk katılımı ve eğitime/yaşam boyu öğrenmeye katılım", kamu hizmetlerinin kalitesi; "sağlık bakımı, uzun süreli bakım, çocuk bakımı ve diğer kamu hizmetleri" konularında bilgi sunmaktadır.⁵⁹ Yaşam kalitesi konusunda evrensel göstergeler bulunmamaktadır. Çünkü yaşam kalitesi, içeriğini oluşturan unsurlar açısından kentlere, kültürlere, şartlara ve zamana göre değişkenlik ve

⁴⁹ Sapançalı, 2009, 19, 20, 29.

⁵⁰ Çoban, 2018, 31.

⁵¹ Sapançalı, 2009, 20-21.

⁵² Bowling, 2003, 3.

⁵³ Görgün Baran, 2008, 86.

⁵⁴ Sapançalı, 2009, 13.

⁵⁵ Uysal Şahin, 2020, 25.

⁵⁶ Ferris, 2004, 45-46.

⁵⁷ Schalock, 2000, 118.

⁵⁸ Sapançalı, 2009, 85-191.

⁵⁹ Eurofound, 2016

görecelilik göstermektedir.⁶⁰ Genel itibarıyla “...yaşam kalitesi gelir, eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, iş, çevre gibi birçok nesnel yaşam koşullarının niceliksel görünümü ile birlikte bu alt bileşenlerin tek tek veya genel olarak toplum tarafından öznel açıdan nasıl algılandığının birlikte değerlendirilmesi ile ulaşılan sonucu” göstermektedir. Amaç ise bireysel onur ve değere sahip, sağlıklı ve mutlu bir toplumun inşa edilmesidir.⁶¹

Bu çalışmada, Türkiye'nin geleneksel ile modernin bir arada yer aldığı bir toplum olduğu bu yüzden toplumsal yaşam içerisinde anlam krizleri, kimlik karmaşaları ve toplumsal düzenlemenin yetersizliği gibi durumlarla karşılaşılabilirdiği düşünülmektedir. Bunlar, sosyal sermayenin yetersizliği ve buna bağlı olarak da güven, yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi gibi unsurların azalmasına neden olmaktadır. Devamoğlu da Türkiye’de sosyal sermaye stokunun yetersizliği nedeniyle bireylerin bir araya gelmemeleri sonucu toplumsal açıdan hem bireysel düzeyde hem de siyasal kurumlar düzeyinde güven duygusunun gelişemediğini belirtmektedir.⁶² Böylelikle çalışmada sosyal sermaye kavramı güven ve yaşam kalitesi bağlamında ele alınmış olup toplumsal kurumlara yönelik güven ve yaşam kalitesi sorgulanarak kurumsal beklentilerin birey yaşamındaki etkisi görülmek istenmiştir. Bu amaçla çalışmada, Türkiye’deki toplumsal kurumlar (aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din, siyaset), kurumların işlevsellikleri, bireylerin bu kurumlara yönelik beklentileri doğrultusunda ele alınarak, kurumsal beklentiler ve beklentilerin karşılanma derecesinin güven ve yaşam kalitesine etkileri değerlendirilmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

“Yaşam Kalitesi ve Sosyal Sermaye Unsuru Olarak Güven ve Kurum İlişkisi” başlıklı çalışmada, çalışma evrenini Isparta merkez ve merkeze bağlı köylerde yaşayan 18 yaş ve üzeri nüfus oluşturmaktadır. Buna göre, çalışmanın gerçekleştirildiği 2020 yılında TÜİK’ten Isparta nüfusuna ilişkin 18 yaş ve üzeri nüfus verileri talep edilmiştir. TÜİK, 2020 tarihli Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre, Isparta merkezde 18 yaş ve üzeri nüfus 183246 iken merkeze bağlı köylerde ise 16478’dir. Böylelikle araştırma evreni, Isparta merkez ve merkeze bağlı köylerde yaşayan 18 yaş ve üzeri toplam 199724 bireyden oluşmaktadır. Evren büyüklüğünün belli olması, evreni temsil edecek bir örneklem hesabını gerektirmektedir. %95 güven düzeyi ve %5’lik göz yumulabilir yanılğı payı ile hesaplandığında⁶³ çalışmada evreni temsil edecek örneklem sayısı 383 olarak belirlenmiştir. Araştırma evreninde bu örneklemin seçilmesi için ise orantılı tabakalı örnekleme tekniğinden yararlanılmıştır. Böylelikle her tabakadan evrendeki oranıyla orantılı olarak örnek alınmaktadır.⁶⁴ Orantılı tabakalı örneklem hesabına göre ise toplam 383 olan örneklem grubunun, 351’ini il merkezi, 32’sini ise il merkezine bağlı köylerde yaşayan bireyler oluşturmaktadır. Bunlar içerisinde de farklı yaş grupları, cinsiyet gibi değişkenler de dikkate alınarak örneklem grubunun evreni temsiliyet gücü artırılmaya çalışılmıştır. Nitekim araştırma Isparta merkezde farklı yaş gruplarından 180 kadın, 171 erkek; merkeze bağlı köylerde ise 16 kadın ve 16 erkekle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılarak verilerin toplanması için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anketin hazırlanabilmesi için literatürde toplumsal kurumlar, yaşam kalitesi, güven konularında yapılmış çalışmalar incelenerek soru formunda demografik özellikler, toplumsal kurumlara yönelik beklentiler, toplumsal kurumların güven, memnuniyet ve yaşam kalitesine etkisi, yaşanan sorunlar ve çözüm yollarına ilişkin yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış sorulara yer verilmiştir. Anket çalışması 20.06.2021-01.03.2022 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Çalışma gerçekleştirilmeden önce Süleyman Demirel Üniversitesi Etik Kurulu’ndan Araştırma Etik Kurul Onayı alınmıştır. (22.06.2021 tarih ve 108/19 sayılı Karar) Anket çalışması sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilebilmesi için bilgisayar ortamında kullanılan istatistik programlarından yararlanılmıştır. Betimsel analizlerin yanı sıra karşılaştırmalı (çapraz) tabloların değerlendirilebilmesi için Ki-Kare bağımsızlık testi de kullanılmıştır.

⁶⁰ Evinç Torlak ve Savaş Yavuzçehre, 2008, 29.

⁶¹ Sapançalı, 2009, 10.

⁶² Devamoğlu, 2008, 73.

⁶³ Bal, 2001, 113.

⁶⁴ Gökçe, 2007, 117.

Toplumsal kurumlar ile yaşam kalitesi ve güven ilişkisinin ele alındığı bu çalışmada, anket sonucunda elde edilen bulgular; demografik özellikler, yaşam kalitesi ve güvene ilişkin değerlendirmeler, kurumsal beklentiler, toplumsal kurumlar ve yaşam kalitesi, toplumsal kurumlar ve güven başlıkları altında kategorize edilerek değerlendirilmiştir. Bu çerçevede toplumsal kurumlar ile yaşam kalitesi ve güven unsurlarına yönelik ayrıntılı bir çözümleme yapılmaya çalışılmıştır.

2.1. Demografik Özellikler

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen anket çalışmasında öncelikle bireylerin sosyo-demografik niteliklerine yer verilerek yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni durum, aile yapısı, meslek, yapılan iş, toplam gelir, toplam borç, yaşanan konutun durumu, sosyal güvence, dini tutum, siyasi tercih gibi çeşitli özellikler görülmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda çalışmada örneklem grubunun %51,4'ü kadın, %48,6'sı erkektir. Dolayısıyla örneklem grubunda kadınlar, erkeklere oranla daha yüksek oranda yer almaktadır. Görüşülenlerin %18,8'i 18-24, %68,9'u 25-64, %12,3'ü ise 65 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır. 25-64 yaş arasındaki dağılım incelendiğinde ise örneklem grubunun %9,7'si 25-29, %9,4'ü 30-34, %9,9'u 35-39, %10,2'si 40-44, %9,4'ü 45-49, %7,3'ü 50-54, %7,3'ü 55-59, %5,7'si 60-64 yaş aralığında yer almakta olup yaş dağılımlarına göre 18-24 yaş aralığının ağırlıkta bulunduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra örneklem grubunun %59'u evli, %31,9'u bekâr iken %4,4'ü dul, %3,3'ü boşanmış ve %1,3'ü ise eşinden ayrı yaşamaktadır. Dolayısıyla örneklem grubunun genel çoğunluğu evli ve bekâr bireylerden oluşmaktadır. Çocuk sayısı açısından bakıldığında ise örneklemin %39,2'si çocuk sahibi değildir. Çocuk sayısı bakımından örneklemin %29,8'i iki çocuk sahibi iken %4,7'si dört ve üstü çocuk sahibidir. Örneklem grubunun ailelerinde genellikle dört kişi (%36,3) yaşamakta, bu ise anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile yapısının en yaygın aile tipi olduğunu ancak diğer aile tiplerinin de oransal farklılaşmalarla mevcut olduğunu göstermektedir. Ayrıca örneklem grubundaki bireylerin %56,4'ü yetiştikleri ailelerin geleneksel özelliklere sahip aileler olduğunu belirtmişlerdir.

Eğitim düzeyi açısından; örneklem grubunun %3,1'i okur-yazar, %6'sı ilköğretim, %7,6'sı ilköğretim, %21,4'ü lise ve dengi, %9,9'u meslek yüksekokulu, %39,7'si lisans, %8,9'u yüksek lisans, %3,4'ü doktora mezundur. Bu haliyle çalışmada yer alan örneklem grubunun eğitim düzeyinin yüksek olduğu yani çoğunluğun (%52) lisans ve üstü eğitim düzeyinde bulunduğu görülmektedir. Çalışmada, cinsiyete göre eğitim durumunun değişkenlik gösterip göstermediğine de bakılmış olup aralarında anlamlı ilişki ($p=0,058$) bulunamamıştır. Bu haliyle cinsiyete göre eğitim düzeyinde özel bir ayrışma tespit edilememiştir.

Örneklem grubundaki bireyler, %25,3'lük bir oranla oransal olarak en fazla profesyonel meslek grubunda (%25,3) yer almaktadır. Profesyonel meslekleri takiben örneklemin %18,8'i memur, %11,7'si ücretsiz emek işçisi (ev hanımı), %10,4'ü hizmet/satış elemanı, %9,7'si emekli, %7,3'ü öğrenci, %5,7'si işçi, %5,7'si işsiz, %4,7'si esnaf/zanaatkar, %0,5'i ise tarım/hayvancılıkla (%0,5) uğraşmaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında görüşülen bireyler içerisinde herhangi bir işle uğraşan yani gelir elde eden bireyler çoğunlukta olup işsiz olduğunu belirtenler azınlıkta kalmaktadır. Görüşülenlerin ailelerinde ise genel itibarıyla %37,1'lik oranla bir ya da %46'luk oranla iki kişi çalışmaktadır. Çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde bireyler ailelerinde 5001-10000 arasında ortalama bir gelir elde ettiklerini (%49,6) belirtmişlerdir. Bu dönemde asgari ücret⁶⁵ ve altı gelir düzeyinde bulunanlar (0-2500) (%3,1) ile yüksek gelir düzeyinde yer alanlar (15001 ve üstü) (%8,4) azınlıktadır. Dolayısıyla örneklem grubu genel itibarıyla orta gelir düzeyinde bulunan bireylerden oluşmaktadır. Yine çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde görüşülenler borç miktarı konusunda en çok 50000 TL ve altındaki miktarlar (%76) ifade edilmektedir. Herhangi bir işsizlik ya da hastalık durumunda bireylere destek olacak bir mekanizma olarak sosyal güvencelerine bakıldığında ise görüşülenlerin %49,1'i SSK, %37,9'u emekli sandığına bağlı iken bunu sırasıyla %7'lik oranla sosyal güvencesi olmadığını ifade edenler, %3,9'luk oranla BAĞ-KUR'dan yararlananlar ve %2,1'lik oranla özel sigortaları olduğunu söyleyenler izlemektedir. Bu haliyle görüşülenlerin çoğunluğunun sosyal güvencelerinin olduğu tespit edilmiştir.

⁶⁵ Çalışmada, yüksek enflasyon nedeniyle gelir düzeyine ilişkin bilgilerin güvenilirliği açısından alan çalışmasının gerçekleştirilmeye başlandığı 20.06.2020 ile 14.01.2021 tarihleri arasındaki gelir bilgileri baz alınmıştır. Bulguların analizi ve yorumlanma sürecinde bu dönemdeki asgari ücretin 2500 TL olduğu göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmada göz önünde bulundurulmuş diğer sosyo-demografik nitelikler ise dini tutumlar ve siyasi tercihlerdir. Görüşülenler genel olarak dini tutum ve siyasi tercihlerini belirtme konusunda çekimser kalmışlardır. Bunun nedeni ise görüşmeler sırasında; cemaat/tarikat yapılanmaları, bu yapılanmaların siyasetle ilişkisi ve bireylere yansımaları ile açıklanmış olup bu açıklamaya ek olarak ‘muhalif düşüncelere saygı duyulmadığı’ düşüncesiyle düşüncelerini rahatlıkla dile getiremediklerini belirtmişlerdir. Dini tutum açısından bakıldığında örneklem grubundaki bireylerin %37,1’i dindar olduklarını ve dinin gereklerini yapmaya çalıştıklarını, %39,2’si inançlı olduklarını ancak ibadetlerin bir kısmını yapabildiklerini söylemişlerdir. Bu haliyle örneklem grubunun, genel itibariyle dine önem verdikleri ya da dini inanç sahibi oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşın siyasi tutum konusunda, örneklemin içinde siyasi bir kimliği bulunmadığını belirtenlerin oranı %29,2 olup diğerlerinden daha yüksektir. Siyasi kimliği olanlar ise oransal dağılım bakımından sırasıyla kendilerini %26,6’lık bir oranla Türk milliyetçisi, %16,2’lik bir oranla muhafazakâr ve %13,6’lık bir oranla sosyal demokrat olarak tanımlamışlardır. Ancak örneklem genelinde bireylerin siyasete ilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. Nitekim görüşülenlere “Siyasete ilgi durumunuz nasıldır?” sorusu yöneltildiğinde örneklemin %46,5’i sadece oy verme, %32,6’sı ilgili olmayıp sadece gündemi takip etme, %10,7’si hiç ilgilenmeme ifadelerini daha yüksek oranlarda belirtmişlerdir.

2.2. Yaşam Kalitesi ve Güven Değerlendirmeleri

Çalışmada toplumsal kurumların, bireylerin gündelik hayatına etkisi, kendi yaşam kalitesi ve güven düzeyi değerlendirmeleri üzerinden tespit edilmiştir. Ancak toplumsal kurumlara yönelik bu değerlendirmelerin öncesinde bireylerin genel algılarının nasıl olduğu da sorgulanmıştır. Buna göre ilk olarak görüşülenlere, genel anlamıyla yaşamlarından mutlu olup olmadıkları sorulmuş ve %40,7’sinin kısmen mutlu olduğu, %39,2’sinin mutlu olduğu görülmüştür. Görüşülenlerin %20,1’i ise yaşamlarından mutlu olmadıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla örneklemin büyük bir oranının (%79,9) kısmen ya da tamamen mutlu olduğu tespit edilmiştir. Bireylere kendilerini en çok mutlu eden değerler sorulduğunda ise en çok %25,6’lık bir oranla sağlık, %21,8’lik bir oranla sevgi ve %13,7’lik bir oranla başarı seçenekleri vurgulanmıştır. Sağlıklı olmak, duygusal açıdan doyum sağlamak ve belirli bir başarıyı elde etmiş ya da ediyor olmak bireylerin en büyük mutluluk kaynaklarıdır. Buna karşın, çalışmada görüşülenlerin %35,7’sinin en çok kendilerine güven duydukları görülmüştür. Dolayısıyla duygusal doyum, mutluluk açısından önemsenmekle birlikte sosyal çevrede bulunan bireylerden ziyade bireylerin kendilerine yönelik güven düzeyi daha yüksektir. Bu durum, her şeyden önce modern toplumun birey merkezli bakış açısını akla getirmekle birlikte, Türkiye’nin birçok bölgesinde olduğu gibi araştırma alanının da sosyo-kültürel özelliklerinin, gelenekselden moderne uzanan süreç açısından, geçiş toplumu özellikleri göstermesiyle ilgili olduğu düşünülmektedir. Zira aşağıda da değinileceği gibi örneklemin oluşturduğu bireylerin çoğunluğu, kurumsal mekanizmalarla ilişki açısından da kendilerini “güvensiz” hissetmektedirler. Bu da, bireylerin kendilerinden başka kimseye güven duymama deneyiminin güçlenmesine yol açtığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir. Güven açısından, ikinci sırada aile (%34,2), üçüncü sırada ise eş (%17,1) gelmektedir. Bu ise birincil ilişkilerin hâkim olduğu aile ve eş gibi ilişki ağları içerisinde güvenin daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, en az akrabalara (%2,4) ve resmi kurumlara (%2) güven duyulurken hiç kimseye güvenmediğini belirtenler (%2,7) de azınlıkta kalmaktadır. Burada dikkat çeken durum, aileye güven düzeyinin yüksek olması ancak akrabalara güven düzeyinin ise düşük olmasıdır. Bu eğilim de modernleşmenin önemli göstergelerinden biri olan ailedeki değişimin bir sonucu olarak yorumlanmaktadır. Geleneksel geniş ailenin parçalanması, özellikle köy kökenli gençlerin kırsalın itici kentin çekici faktörlerine maruz kalarak akrabalık ortamlarından uzaklaşması gibi nedenler, bireylerin duygusal bağlılıklarının çekirdek aileyle sınırlı kalmasını da beraberinde getirmiştir. Diğer yandan örneklemin resmi kurumlara güven düzeyi de düşüktür. Resmi kurumlara yönelik güven düzeyinin düşük olması ise kurumların bireylerin ihtiyaçlarını karşılama konusunda yeterli olmadığını ya da ihtiyaçları karşılayamadığını göstermektedir. Dolayısıyla bireylerin beklentileri ile kurumsal uygulamalar uyum sağlamakta ve talepler karşılanamamaktadır. Nitekim saha çalışması sırasında görüşülenler, resmi kurumların beklentilerini karşılama konusunda yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan görüşülenlere, bireylere verdikleri hizmetler açısından Türkiye’de en çok güvendikleri kurum/kurumların hangileri olduğu sorulduğunda da en çok %34,6’lık bir oranla aile ve %23,9’luk bir oranla sağlık kurumlarına güvenildiği belirtilirken bu tercihi %17,3’lük bir oranla “hiçbiri” ifadesi izlemektedir. En az güvenilen kurumlar ise %3,2’lik bir

oranla ekonomi, %2,7'lik bir oranla siyaset ve %2,3'lük bir oranla hukuk olarak sıralanmıştır. Türkiye'de kurumların bireylerin güvenlerine layık olması için örneklemin %24,5'i kurumların dürüst, adaletli ve liyakatli olmaları, %21,2'i bireylerin beledikleri hizmetleri sunabilmeleri, %20,8'i görev tanımlarını yapıp buna göre hareket etmeleri, %18,8'i bireylerin hayatlarından memnun olmalarını/kaliteli bir yaşam sürmelerini ve %14,9'u bireylerin kendilerini özgür hissetmelerini sağlamaları gerektiğini belirtmiştir.

Yaşam kalitesi açısından değerlendirildiğinde ise örneklem grubunun kendilerini mutlu hissetmeyle ilgili verdikleri cevaplara benzer ya da yakın cevaplar verdikleri tespit edilmiştir. Görüşülenlere “genel olarak kaliteli bir yaşam sürdürdüğünüzü düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %43,3'ü kısmen kaliteli bir yaşam sürdürdüklerini düşünmektedir. %35,5'i kaliteli yaşam sürmediklerini, %21,1'i ise kaliteli bir yaşam sürdüklerini ifade etmektedir. Bireylerin yaşam kalitesini ve güvenlerini olumsuz yönde etkileyen durumların tespit edilebilmesi için görüşülenlere Türkiye'de hangi sorunların yaşam kalitesini, güvenlerini ve memnuniyetlerini olumsuz etkilediği sorulmuş, görüşülenlerin en çok ekonomik kaynaklı sorunları vurguladıkları görülmüştür. Nitekim Türkiye'de yaşanan sorunlar en fazla ekonomiyle ilişkiler çerçevesinde öne çıkmaktadır. Bu durum açısından görüşülenlerin %13'ü genel ekonomik sorunlar, %10,2'si yoksulluk/gelir dağılımı eşitsizliği ve %9,7'si işsizlik seçeneklerini hem Türkiye'nin en önemli sorunları olarak hem de ekonomiyle ilgili en önemli sorunlar olarak görmektedirler. Görüşmeler sırasında da bireyler, ekonomi kurumu söz konusu olduğunda gündelik yaşam pratiklerinin ekonomi nedeniyle daha çok etkilendiğini, mevcut ekonomik koşullar nedeniyle ihtiyaçlarını karşılamada zorlandıklarını, istedikleri gibi bir yaşam sürdüremediklerini ve sosyal ilişkilerini yeterince geliştiremediklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde TÜİK verileri de 2021 yılında en büyük sorunun hayat pahalılığı olduğunu belirtirken bunu eğitim ve yoksulluk sorunlarının izlediğini göstermektedir.⁶⁶ Çalışmada bireylerin güven, memnuniyet ve yaşam kalitelerini olumsuz olarak etkileyen kurumsal işlevsizliklerin ya da sorunların; %26,7'lik bir oranla ‘siyaset’ kurumuyla ilgili (siyasi/yönetimsel sorunlar, yolsuzluk, terör, savaş olaylarının artması, güvenlik, belediye hizmetlerinin yetersizliği, etnik milliyetçilik/yabancı düşmanlığı), %11,6'lık bir oranla hukuk kurumuyla (hukuk ve adalet sorunları, suç oranının artması), %9,4'lük bir oranla din ve ahlak kurumlarıyla (dini inançların yerine getirilmesinde yaşanan sorunlar, ahlaki bozulma), %8'lik bir oranla eğitim kurumuyla, %7,7'lik bir oranla ‘aile yapısında bozulma’ şeklinde aile kurumuyla ve %3,4'lük bir oranla da sağlık kurumuyla ilgili olduğu tespit edilmiştir.

2.3. Kurumsal Beklentiler

Toplumsal kurumların, bireylerin yaşam kalitesi ve güven duygusu düzeylerine etkisinin incelenmesinin öncesinde bu kurumlara yönelik beklentilere yer verilmesi gerekmektedir. Çünkü bulguların analizi sonucunda beklentilerin karşılanma düzeyi ile yaşam kalitesi ve güvenin ilişkili olduğu görülmüştür. Aşağıda aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din, siyaset kurumuna yönelik beklentiler araştırma bulgularına göre açıklanmaya çalışılmıştır:

- Bilindiği üzere geleneksel toplumdaki modern topluma devredilen nadir kurumlardan birisi aile kurumudur. Aile içerdiği kurumsallıklar ve ürettiği işlevsellikler açısından, diğer örgütlü kurumlar gibi formel kurallar ve profesyonel aktörlerce işletilmeyen bir kurumdur. Bundan dolayı aile genellikle görgü ve deneyim yolu ile kendini üreten kendine özgü bir kurumdur. Dolayısıyla toplumda bireyler açısından aile kurumundan söz edildiğinde, bireyler genellikle kendi içinde doğup büyüdüğü ya da evlilik yoluyla kurdukları ailelerini ‘aile kurumu’ olarak değerlendirmektedirler. Eldeki çalışmanın aileyle ilgili verilerden oluşturduğu bulgular da benzeri bir özelliğe sahiptir. Görüşülenlere yönelik sorulara alınan cevapların tamamına yakın bir kısmında; bireylerin, aile kurumuyla ilgili görüş ve beklentilerini dile getirirken kendilerinin de üyesi oldukları ailelerini dikkate aldıkları görülmüştür. Görüşülenlere öncelikle “sizce bir ailenin üyeleri açısından karşılaması gereken en önemli beklenti/beklentiler nelerdir?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %38,1'lik bir oranla daha çok “güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişimi” önemsedikleri bunun yanı sıra %8,9'luk bir oranla “temel toplumsal ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanması” (koruma/güvenlik, çocukların meslek edinmelerine yönelik

⁶⁶ TÜİK, 2021, 71

eğitimlerinin desteklenmesi, aile üyelerinin ekonomik, sağlık ve beslenme ihtiyaçlarının karşılanması, çevre edinmek/edindirmek), %6,5'lik bir oranla “çocukların toplumsal/dini değerlere uygun yetiştirilmesi”, %6'lık bir oranla ise “yuva kurma desteği ve çocuk” beklentilerini vurguladıkları görülmektedir. Görüşülenlerin %40,5'i ise aile kurumunun, bu beklentilerin tümünü karşılaması gerektiğini düşünmektedir. Bunun yanı sıra görüşülenler, genel itibarıyla (%62,4) aile kurumunun beklentilerini karşıladığını ifade etmektedir.

• Görüşülenlere eğitim kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda ise görüşülenlerin %22,7'si eğitim kurumunun “yaşam mücadelesine hazırlama” (bireylere yaşamın zorluklarıyla mücadele edebilecek beceri ve kabiliyetleri nitelikli bir şekilde kazandırması, meslek odaklı olması), %21,9'u “erdemli, özgüvenli ve özsaygılı kişilik edinimi” (bireylerin özsaygı ve özgüvenine katkı yapılması, bireysel değerlerin kazandırılması, bireysel hak ve özgürlüklerin öğretilmesi), %7,8'i “dini/ahlaki değerlerin öğretilmesi”, %7,9'u “bilimsel düşünme alışkanlığının kazandırılması” işlevlerini vurgulamakla birlikte görüşülenlerin %39,9'u eğitim kurumunun bu beklentilerin tümünü karşılaması gerektiğini belirtmektedir. Ancak görüşülenler genel anlamıyla (%63,2) bu beklentilerinin karşılanmadığını düşünmektedir.

• Boş zamanları değerlendirme kurumu örgütlü olmayan, örgütlü alanları kapsasa bile çok seçenekli ve dağınık etkinlik alanlarını kapsayan bir kurum olarak değerlendirilmiştir. Boş zaman kavramı, bireylerin çalışma hayatı dışındaki zamanlarını değerlendirme biçimlerini kavramaya yönelik bir kavram olarak geliştirilmiş, bu nedenle bireylerin bilgi, görgü ve alışkanlıklarına göre çok dağınık boş zaman değerlendirme etkinlikleri olduğu düşüncesinden hareketle; boş zaman kurumları, bireylerin bu tür etkinliklerinin, kurallı ve toplumsal rızaya dayalı alanlarda ne denli yapılma imkânları olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada görüşülenlerin bu kuruma yönelik beklentileri sorulduğunda, görüşülenler, %25,8'lik bir oranla “dinlenmek/eğlenmek”, %20,6'lık bir oranla “sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak” (kültürel faaliyetlerde bulunmak, sanatsal faaliyetlerde bulunmak, sosyal çevremle zaman ayırmak, dijital ortamlarda daha etkin olmak), %17,8'lik bir oranla “aile ile zaman geçirmek”, %7'lik bir oranla “sportif faaliyetlere katılmak” gibi beklentileri bulunduğunu dile getirmektedirler. Görüşülenlerin %28,7'si ise boş zamanları değerlendirme kurumu dâhilinde bu beklentilerin tümünün karşılanması gerekliliğine vurgu yapmakla birlikte %42,6'sı bu beklentilerin kısmen karşılandığını düşünmektedir.

• Görüşülenlere sağlık kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda ise görüşülenlerin %22,2'si “hizmetlerin ücretsiz/maliyetlerin düşük olması”, %18,3'ü “personelin nitelikli, saygılı ve ilgili olması”, %10,4'ü “hizmete erişimin rahat olması”, %7,3'ü “personelle rahat iletişim kurulabilmesi” beklentilerini dile getirmektedir. %41,8'lik daha yüksek bir oranda ise sağlık kurumunun bu beklentilerin tümünü karşılaması gerektiği düşüncesi frekans toplamıştır. Görüşülenlerin %67,4'lük bir kısmı yani çoğunluğu bu beklentilerinin karşılandığını düşünmektedir.

• Görüşülenler yaşamlarını sürdürmek ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek için ekonomi kurumunun önemini vurgulamaktadır. Bu bağlamda görüşülenlerin %15,9'u ekonomi kurumunun “gelir, vergi ve bölüşüm adaleti”, %14,9'u “enflasyon ve pahalılığın önlenmesi”, %6'sı “üretim yatırımlarının artırılması”, %5,5'i “işsizliğin önlenmesi” beklentilerine yanıt vermesi gerektiğini ifade etmekteyse de %57,7'si yani genel anlamda ekonomi kurumunun bu beklentilerin tümünü karşılaması gerektiğini düşünmektedirler. Ancak görüşülenlerin %70'ine göre, ekonomi kurumu bu beklentileri karşılama konusunda yetersiz kalmakta ve beklentiler yeterince karşılanamamaktadır. Görüşülenler bu konuda ekonomik durumlarının gündelik geçimle ilgili ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kaldığını (%48), çünkü hayat pahalılığı (%45,2) ve geçim sıkıntısı yaşadıklarını (%25,9), birikim yapamadıklarını (%81,2) belirtmektedirler.

• Modern toplumda çalışma hayatının kurallı ve istikrarlı bir şekilde işleyişi beşeri sermayenin güvence altına alınarak korunması gibi hizmetler de yaygın ihtiyaçlar arasındadır. Ülkemizde de bu tür ihtiyaçları karşılayan örgütlü kurumlardan birisi de ‘Sosyal Güvenlik Kurumu’dur. Sosyal güvenlik kurumu çalışma hayatında işçi, esnaf/zanaatkar ve memur statüsündeki emek gücünün çeşitli hak ve çıkarlarını düzenleyen kurumsal işlevleri yerine getirmektedir. Çalışmada, görüşülenlerden; ülkemizde (Türkiye’de) bu hizmetleri verme amacıyla bir devlet kuruluşu olarak oluşturulan Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan beklentileri sorgulanmıştır. Görüşülenlerin, %21,2'i Sosyal Güvenlik Kurumu’nun “yoksulluk, işsizlik, yaşlılık durumunda gelir garantisi sunması”, %19,8'i “emeklilik yaşı, hizmet yılının düşürülmesi ve maaşların iyileştirilmesi”, %9,9'u “sağlık bütçe ve hizmetlerinin genişletilmesi”, %7,8'i “bürokratik işleyiş ve işlemlerin kolaylaştırılması” gerekliliğini belirtmekte olup %29,5'i ise bu

beklentilerin tümünün ilgili kurum tarafından karşılanması gerekliliğini düşünmektedir. Buna karşın, görüşülenlerin %11,7'si ise Sosyal Güvenlik Kurumu'na yönelik bilgi sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal Güvenlik Kurumu'nun bu beklentileri kısmen karşıladığı (%43,6) belirtilmiştir.

- Çalışmada kurumsal beklentilerin sorgulandığı bir toplumsal kurum da hukuk kurumudur. Bu amaçla, görüşülenlere hukuk kurumuna yönelik beklentilerinin neler olduğu sorulduğunda, görüşülenlerin en çok vurguladıkları konu 'adalet' olmuştur. Görüşülenlerin %32,1'i hukuk kurumunun "toplumsal adaleti gözetmesi" (adaletin sağlanması, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması, keyfi uygulamalardan kaçınılması) gerektiğini vurgulamaktadır. Hukuk kurumunun aynı zamanda %20,2'lik bir oranla, "toplumsal düzen, barış ve güvenliğin sağlanması" ve %5,7'lik bir oranla "güçler ayrılığı ilkesinin benimsenmesi" (yasama/yürütme/yargı ayrılığı ilkesinin gözetilmesi, yargılama sürelerinin kısalması) konusunda da rolü belirtilmektedir. Ancak görüşülenlerin %42'sine göre hukuk kurumu bu beklentilerinin tamamını karşılamalıdır. Buna karşın, görüşülenlerin %57,4'üne göre hukuk kurumunun bireylerin beklentilerini karşılama konusunda yeterli olmadığı düşünülmektedir.

- Din kurumu söz konusu olduğunda ise görüşülenlerin %46,5'lik kesimi dinin siyasetleşmemesi, tarikat/cemaatler tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaması gerekliliğini belirtmektedir. Görüşmeler sırasında bireyler, tarikat ve cemaatlerin dini; çıkar amaçlı kullandıklarını, dini farklı biçimlerde yorumladıklarını belirtmişler ve bundan duydukları rahatsızlıkları dile getirmişlerdir. Diğer yandan, dinin siyaset içerisine dâhil edilmesi de bir sorun olarak görülmektedir. Çünkü din, bireysel yaşayış ve bireysel inançla ilişkilendirilmekte bunun bir çıkar ya da siyasi amaçla kullanılması uygun görülmemektedir. Din kurumuna yönelik diğer beklentiler ise %11'lik bir oranla formel dini eğitim desteği, %8,9'luk bir oranla bireysel özgürlük ve farklılıklara saygı, %8,4'lük bir oranla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın dini inançların yaşanmasında yeterince kucaklayıcı ve işlevsel olması olarak belirtilmektedir. Görüşülenlerin %25,3'ü ise din kurumunun bu beklentilerin tümünü karşılaması gerekliliğini ifade etmektedir. Beklentilerin karşılanma düzeyi sorgulandığında ise görüşülenlerin önemli bir kısmı genel olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, beklentilerini karşılama konusunda yeterli olmadığını (%43,6) düşünmektedir.

- Son olarak çalışmada siyaset kurumuna yer verilmektedir. Görüşülen bireylere, siyaset kurumunun hangi beklentilerini karşılaması gerektiği sorulduğunda %26,1'lik en yüksek oranla halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir yönetim anlayışı ve güvenliğinin (ülkenin daha iyi yönetilmesi, terörle daha etkin bir şekilde mücadele edilmesi, halk için siyaset yapılması) sağlanması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunu sırasıyla %20,1'lik bir oranla yoksulluğun ve yolsuzluğun önlenmesi, refah düzeyinin yükseltilmesi, %6,3'lük bir oranla demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne uyulması (bütün kamusal uygulamalarda yasalara uyulması, Siyasi Partiler Kanunu'nun demokratik katılımı teşvik edecek şekilde değiştirilmesi, bireysel hak ve özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi), %3,1'lik bir oranla uluslararası ilişkilerin olumlu düzeyde sürdürülmesi beklentileri izlenmektedir. Görüşülenlerin %44,4'ü ise bu beklentilerinin tümünün siyaset kurumunca karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Siyasetin bu beklentileri ne düzeyde karşıladığı sorulduğunda ise görüşülenler genel olarak beklentilerinin karşılanmadığını (%60,8) düşünmektedir.

2.4. Toplumsal Kurumlar ve Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesini etkileyen önemli bir unsur, toplumsal kurumlardır. Toplumsal kurumların örgütlü yapısının kapsayıcılığı, bu kurumların işlevsel etkinlikleri, bireylerin beklentileri ve beklentilerinin karşılanma düzeyleri yaşam kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Bu açıdan çalışmada yer verilen aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din, siyaset kurumları yaşam kalitesine katkıları bakımından değerlendirilmeye çalışılmaktadır. İlk olarak aile kurumu ele alındığında görüşülenlere "Aile yaşantınızın kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz bir etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?" sorusu sorulduğunda %68,1'i "hayır", %19,3'ü "kısmen", %12,5'i ise "evet" yanıtı vermişlerdir. Bu haliyle görüşülenler genel olarak aile yaşantısının yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz bir etki yaratmadığını ifade etmişlerdir. Diğer yandan, aile kurumuna yönelik beklentiler ile yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki ($p=0,107$) bulunamamıştır. Aile yaşantısının yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkisinin olduğunu düşünenler "güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişimi" daha çok önemserken yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmediği ya da kısmen olumsuz etkilendiğini düşünenler ise ailenin "güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişim", "yuva kurma desteği ve çocuk", "çocukların toplumsal/dini değerlere uygun yetiştirilmesi", "temel toplumsal

ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanması” beklentilerinin tümünün aile içerisinde önemli olduğunu düşünmektedir. Bu haliyle ailenin yaşam kalitesine etkisi bakımından olumsuz etki yaşamayanlar ya da kısmen olumsuz etki yaşayanlar ailenin bireylerin duygusal doyum, eğitim, üreme ve ihtiyaçların karşılanması işlevlerini daha çok vurgulamaktadır. Yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini belirten bireyler açısından “güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişimin” daha çok vurgulanması ise duygusal doyum ve iletişim bakımından aile içerisinde eksikliklerin olduğunu ve bu eksikliklerin de kendi yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz etki yarattığı düşüncesini doğrulamaktadır. Bu haliyle her ne kadar aralarında anlamlı ilişki görülme de beklentiler, bireylerin yaşam kalitesi üzerinde etkili olmaktadır. Beklentilerin karşılanma derecesi de burada önemli bir konudur. Nitekim ailede beklentilerin karşılanma derecesi ile yaşam kalitesi arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Buna göre, ailenin beklentileri karşılama düzeyine göre aile yaşantısının yaşam kalitesine katkısı da değişmektedir. Ancak yapılan analiz sonucunda beklentilerin karşılanma düzeylerinin tümünde ailenin yaşam kalitesini olumsuz etkilemediği düşüncesi hâkim olmakla birlikte bu durum orantısız olarak farklılaşmaktadır. Nitekim ailelerinin beklentilerini karşıladığını düşünenler (%62,4) yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmediğini daha çok vurgularken (%80,8), bu oran beklentilerin karşılanmadığı ve kısmen karşılandığı düşüncesinde olanlarda azalma göstermektedir. Örneklem grubu içinde %7,6’lık bir oranla beklentilerinin karşılanmadığını düşünenlerin %48,3’ü; %30’luk bir oranla beklentilerinin kısmen karşılandığını belirtenlerin %47’si aile yaşantılarının kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz etkide bulunmadığını belirtmiştir.

Eğitim kurumu açısından bakıldığında ise görüşülenler genel olarak eğitim kurumunun yaşam kalitelerini olumsuz etkilediğini (%52) düşünmektedir. Aile kurumunda olduğu gibi eğitim kurumuna yönelik beklentiler söz konusu olduğunda da yaşam kalitesi ile aralarında anlamlı bir ilişki ($p=0,525$) bulunamamıştır. Nitekim eğitim kurumunun yaşam kalitesine etkisinin bütün düzeylerinde görüşülenler eğitimin “erdemli, özgüvenli ve özsaygılı kişilik edinimi”, “yaşam mücadelesine hazırlamak”, “bilimsel düşünme alışkanlığı”, “dini/ahlaki değerlerin öğretilmesi” beklentilerinin tümünü karşılaması gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak eğitim sisteminin beklentileri karşılama derecesi ile yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında ise yüksek düzeyde anlamlı ilişkiye ($p=0,000$) rastlanmıştır. Diğer bir anlatımla anlamlılık ilişkisinin nedenselliğinin kaynağı günümüz eğitim sisteminin beklentilerini karşıladığını (%9,7) ifade edenler, mevcut eğitim sisteminin yaşam kalitelerini olumsuz (%62,2) olarak etkilemediğini; buna karşın beklentileri karşılanmayanlar (%63,2) yaşam kalitelerinin olumsuz (%70,7) etkilendiğini; beklentileri kısmen karşılananlar (%27,2) ise yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz (%54,8) etkilendiğini düşünmeleridir. Dolayısıyla eğitim kurumunun beklentileri karşılama düzeyine göre mevcut eğitim sisteminin yaşam kalitesine etkisinin de değişkenlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Yaşam kalitesi üzerinde etkisi görülmek istenen diğer bir kurum da boş zamanları değerlendirme kurumudur. Görüşülenlere “boş zaman etkinlikleriyle ilgili beklentilerinizi gerçekleştirememenizin kaliteli bir yaşam sürmeniz konusunda olumsuz bir etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %41,3’ü “kısmen”, %30,5’i “hayır”, %28,2’si ise “evet” yanıtını vermiştir. Dolayısıyla boş zamanlarla ilgili beklentilerin gerçekleştirilememesi bireylerin yaşam kaliteleri üzerinde kısmen olumsuz etki yaratmaktadır. Boş zamanları değerlendirme konusundaki beklentiler ile yaşam kalitesi ilişkisine bakıldığında aralarında yüksek düzeyde olmasa da anlamlı ilişki ($p=0,047$) bulunmuştur. Bu ise boş zaman etkinliklerinin yaşam kalitesi üzerinde doğrudan etkisinin olduğu anlamına gelmektedir. Boş zaman etkinliklerinin yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz etki yarattığını düşünenlerin %31,5’i sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmaya daha çok önem vermektedir. Buna karşın olumsuz etkisinin olmadığını belirtenlerin %27,4’ü dinlenmek/eğlenmek, %27,4’ü de “sosyal, kültürel, sportif faaliyetlere katılım”, “dinlenme/eğlenme,” “aile ile zaman geçirme” faaliyetlerinin tümünü içeren “hepsi” ifadesine daha çok yoğunlaşmaktadır. Boş zaman etkinliklerinin yaşam kalitesini kısmen olumsuz etkilediğini ifade edenler boş zamanları değerlendirme kurumuna yönelik beklentileri konusunda “hepsi” (%32,9) yanıtını daha çok vermişlerdir. Beklentilerin karşılanmasına ilişkin bir değerlendirme yapıldığında ise yaşam kaliteleri ile aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Nitekim sahip oldukları koşullarda boş zamanlarına yönelik beklentilerinin karşılandığını (%23,5) düşünenler, boş zamanlarında gerçekleştirdikleri etkinliklerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilemediğini (%63,3) belirtmektedir. Buna karşın, beklentileri

karşılanmayanlar (%33,9) yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini (%43,1), beklentileri kısmen karşılananlar (%42,6) ise yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz etkilendiğini (%52,1) düşünmektedirler.

Konuya sağlık kurumu açısından yaklaşıldığında ise görüşülenlerin %47,5'i mevcut sağlık sisteminin kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz etkisinin bulunmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla mevcut sağlık sistemi görüşülen bireylerin yaklaşık yarısı açısından yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilememektedir. Bu nedenle sağlık kurumuna yönelik beklentiler ile yaşam kalitesinin olumsuz etkilenip etkilenmemesi yönündeki değerlendirmeleri arasında anlamlı ilişki ($p=0,084$) bulunamamıştır. Nitekim, “mevcut sağlık sisteminin kaliteli yaşam sürme konusunda olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna “evet”, “hayır” ya da “kısmen” yanıtını veren bireyler, sağlık kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda çoğunlukla hizmete erişimin rahat olması, hizmetlerin ücretsiz/maliyetlerin düşük olması, personelin nitelikli, saygılı ve ilgili olması, personelle rahat iletişim kurulabilmesi beklentilerini içeren “hepsi” yanıtını vermektedir. Böylelikle yaşam kalitesi değerlendirmelerine göre anlamlı bir ayrışma göze çarpmamaktadır. Yapılan analizler sonucunda bu beklentilerin karşılanma düzeyi ile yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında ise yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmaktadır. Yaşadıkları bölgede sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu ve beklentilerinin yeterince karşılandığını belirten bireyler (%67,4), mevcut sağlık sisteminin kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz etkisinin olmadığını (%61,2) düşünmektedir. Buna karşın, beklentileri karşılanmayanlar (%8,4) yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini (%65,6), beklentileri kısmen karşılananlar (%24,3) ise yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz etkilendiğini (%57) ifade etmektedir.

Ekonomi kurumu söz konusu olduğunda ise görüşülenlere “ekonominizin kaliteli bir yaşam sürmenizi olumsuz olarak etkilediğini düşünüyor musunuz?” sorusu sorulduğunda görüşülenlerin %65'i “evet”, %10,2'si “hayır”, %24,8'i ise “kısmen” yanıtını vermektedir. Dolayısıyla mevcut ekonomi göz önüne alındığında, görüşülenler yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. Yapılan analizler sonucunda yaşam kalitesine ilişkin bu değerlendirmeler ile ekonomi kurumuna yönelik beklentiler arasında da yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu ($p=0,000$) görülmüştür. Yaşam kalitesine yönelik bütün değerlendirmelerde görüşülenler ekonomi kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda çoğunlukla “üretim yatırımlarının artırılması”, “işsizliğin önlenmesi”, “enflasyon ve pahalılığın önlenmesi”, “gelir, vergi ve bölüşüm adaleti” sağlanması beklentilerini içeren “hepsi” yanıtını vermişlerdir. Bu açıdan ayrışma olmasa da ilişkisellikleri incelendiğinde oransal açıdan birtakım farklılaşmalardan söz edilmektedir. Örneğin, ekonominin yaşam kalitelerine olumsuz etkisi olduğunu belirtenlerin %66,6'sı beklentileri söz konusu olduğunda “hepsi” yanıtını daha fazla verirken yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmediğini belirtenler ise “hepsi” yanıtını %33,3'lük bir oranla vermekte dolayısıyla “hepsi” yanıtına yapılan vurgu azalmaktadır. %25,6'lık bir oranla “enflasyon ve pahalılığın önlenmesi”, %20,5'lik bir oranla “gelir, vergi ve bölüşüm adaleti” konuları vurgulanarak bu konulara yönelik vurgu artmaktadır. Benzer şekilde, ekonomi kurumunun beklentileri karşılama düzeyi ile yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında da yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Mevcut ekonomik koşullar ya da ekonominin bugünkü işleyişi içinde beklentilerinin karşılandığını, karşılanmadığını ya da kısmen karşılandığını düşünen bireyler genel itibarıyla ekonominin yaşam kalitelerini olumsuz etkilediğini ifade etmektedir. Beklentilerinin karşılandığını belirtenlere “ekonominizin kaliteli bir yaşam sürmenizi olumsuz olarak etkilediğini düşünüyor musunuz?” sorusu sorulduğunda %52,9'u “evet”, %35,3'ü “hayır”, %11,8'i “kısmen” yanıtını verirken beklentilerinin karşılanmadığını ifade edenlere bu soru sorulduğunda ise %73,1'i “evet”, %8,2'si “hayır”, %18,7'si “kısmen” yanıtını vermişlerdir. Bu haliyle verilen yanıtlarda ağırlıkların ayrıştığı saptanmıştır.

Ekonomi kurumuyla ilişkili olarak çalışma yaşamını düzenleyici bir kurum olarak sosyal güvenlik kurumu da çalışma kapsamında yaşam kalitesi ile ilişkisi bakımından değerlendirilen bir kurumdur. Çalışma kapsamında görüşülenlere “bağlı olduğunuz sosyal güvenlik kurumunun kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz bir etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %32,9'u “kısmen”, %26,6'sı “hayır”, %21,7'si “evet”, %18,8'i “fikrim yok” yanıtlarını vermişlerdir. Bu haliyle sosyal güvenlik kurumu bireylerin yaşam kalitelerini çoğunlukla kısmen olumsuz etkilemektedir. Yapılan analiz sonucunda sosyal güvenlik kurumuna ilişkin beklentiler ile bu kurumla ilgili yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Yaşam kalitesinin olumsuz etkilenip etkilenmediğine yönelik verilen yanıtlar dâhilinde

sosyal güvenlik kurumuna yönelik beklentiler incelendiğinde “evet”, “hayır”, “kısmen” yanıtını verenler sosyal güvenlik kurumunun “yoksulluk, işsizlik, yaşlılık durumunda asgari gelir garantisi sunması”, “sağlık bütçe ve hizmetlerinin genişletilmesi”, “emeklilik yaşı, hizmet yılının düşürülmesi ve maaşların iyileştirilmesi”, “bürokratik işleyiş ve işlemlerin kolaylaştırılması” beklentilerinin tümünün karşılanması gerektiğini düşünmektedir. Fikri olmadığını belirtenler, beklentileri konusunda da fikirleri olmadığını vurgulamaktadır. Böylelikle yaşam kalitesi değerlendirmelerinde sosyal güvenlik kurumunun sözü edilen bütün beklentileri karşılaması gerektiği vurgusu ön plana çıkmakla birlikte önem derecelerinde oransal farklılaşma olmaktadır. Çalışmada sosyal güvenlik kurumunun beklentileri karşılama derecesine göre yaşam kalitesi algısının da ayrıştığı ($p=0,000$) görülmüştür. Örneklemin %9,7’si bağlı oldukları/yararlandıkları sosyal güvenlik kurumunun beklentilerini karşılandığını düşünmekte olup bunların %73’ü bu kurumun yaşam kalitelerini olumsuz etkilemediğini belirtmektedir. Ancak beklentilerin karşılanma düzeyi azaldıkça yaşam kalitesi algısında ise olumsuz bildirimler artmaktadır. Nitekim örneklemin %43,6’sı beklentilerinin kısmen karşılandığını belirtmektedir ki bunların %54,5’i yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. %27,2’lik bir oranla beklentilerinin karşılanmadığını ifade edenlerin %52,9’u ise ilgili kuruma bağlı olarak yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. Örneklem içinde %19,6’lık bir oranla sosyal güvenlik kurumuna yönelik bilgisi olmayanların %78,7’si yaşam kalitesi değerlendirmelerinde yine fikirleri olmadığını söylemişlerdir.

Yaşam kalitesi açısından önemli bir kurum da hukuktur. Görüşülenlere “mevcut hukuk sistemi/hukuki uygulamaların kaliteli bir yaşam sürmeniz konusunda olumsuz bir etkide bulunduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %42’si “kısmen” etkisi olduğunu, %37,9’u “evet” yanıtıyla olumsuz etkisi olduğunu, %20’si de “hayır” yanıtıyla olumsuz etkisi olmadığını ifade etmişlerdir. Hukukun yaşam kalitesine etkisi ile hukuk kurumuna yönelik beklentiler arasındaki ilişkisellik sorgulandığında ise yapılan analizler sonucunda aralarında anlamlı ilişki ($p=0,015$) olduğu görülmüştür. Böylelikle bireylerin kurumsal beklentilerinin yaşam kalitesi algısında ayrışma yarattığı bulgulanmıştır. Ancak hukuk kurumundan beklentilerini; “toplumsal düzen, barış ve güvenliğin sağlanması”, “toplumsal adaletin gözetilmesi”, “yargılama sürelerinin kısalması” ve “yasama/yürütme/yargı ayrılığı ilkesinin gözetilmesi” olarak belirten bireyler hukuk sistemi ya da hukuki uygulamalar nedeniyle yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz etkilendiğini düşünürken bu beklentilerin “hepsi”nin karşılanması gerektiği düşüncesinde olanlar ise yaşam kalitelerinin hukuk kurumu nedeniyle olumsuz etkilendiğini belirtmektedir. Burada hukuk kurumunun beklentileri karşılama düzeyi de önemli olmakla birlikte yaşam kalitesi algısı ile aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) olduğu görülmüştür. Nitekim günümüz hukuk sisteminde beklentilerinin karşılandığını (%7,6) düşünenler mevcut hukuk sistemi ya da uygulamaları nedeniyle yaşam kalitelerinin olumsuz etkilenmediğini (%79,3), beklentileri karşılanmayanlar (%57,4) yaşam kalitelerinin olumsuz (%58,2) etkilendiğini, beklentileri kısmen karşılananlar (%35) ise yaşam kalitelerinin kısmen olumsuz etkilendiğini (%64,2) ifade etmektedir.

Din kurumu açısından incelendiğinde görüşülenler çoğunlukla dini uygulamaların kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz bir etkisinin olmadığını (%52,5) düşünmektedir. Dolayısıyla dini uygulamalar, yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkide bulunmamaktadır. Din kurumuna yönelik beklentiler ile yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu ($p=0,001$) görülmüştür. Din kurumuna yönelik beklentilerini; “bireysel özgürlük ve farklılıklara saygı”, “formel dini eğitim desteği”, “dinin siyasileşmemesi”, “tarikat/cemaatler tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaması” olarak belirten bireyler, dini uygulamalar nedeniyle yaşam kalitelerinin çoğunlukla olumsuz etkilenmediğini düşünmektedir. Buna karşın din kurumuna yönelik bu beklentilerin hepsinin karşılanmasını gerekli gören bireyler ise dini uygulamaların yaşam kalitesi üzerinde kısmen olumsuz etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer kurumsal yapılarda olduğu gibi burada da bu beklentilerin karşılanma düzeyine bağlı olarak yaşam kalitesi değerlendirmelerinin ayrıştığı görülmüş olup Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı’nın halkın ihtiyaçlarını karşılama konusundaki yeterliliği ile dini uygulamaların yaşam kalitesine etkisi arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) olduğu görülmüştür. “Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı’nın halkın dini ihtiyaçlarını karşılamada yeterli olduğuna inanıyor musunuz?” sorusuna “evet” (%24,5), “hayır” (%43,6), “kısmen” (%31,9) yanıtını veren bireyler, dini uygulamaların kaliteli bir yaşam sürme konusunda çoğunlukla olumsuz etkisinin

olmadığını vurgulamakla birlikte ihtiyaçların karşılanma düzeyi arttıkça yaşam kalitesine yönelik olumsuz bildirim de azalma göstermektedir.

Son olarak çalışmada siyaset ile yaşam kalitesi ilişkisi değerlendirilmiş olup görüşülenlere “siyasetin kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz bir etkisinin olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu sorulduğunda %60,8’i “evet”, %28,7’si “kısmen”, %10,4’ü “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu haliyle görüşülenler, genel olarak siyaset nedeniyle yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini düşünmektedir. Siyasete yönelik beklentilerin de bu değerlendirmeler üzerinde etkisi olduğu düşünülmüş ve yapılan analiz sonucunda siyaset kurumuna yönelik beklentiler ile siyasete bağlı yaşam kalitesi değerlendirmeleri arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) görülmüştür. Siyaset kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda, “demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne uyulması”, “uluslararası ilişkilerin olumlu düzeyde sürdürülmesi”, “yoksulluğun ve yolsuzluğun önlenmesi”, “refah düzeyinin artırılması” ve “hepsi” yanıtını veren bireyler çoğunlukla siyasetin yaşam kalitelerini olumsuz etkilediğini belirtirken siyasetten beklentilerinin halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir yönetim anlayışı ve güvenlik olduğunu söyleyenler ise yaşam kalitelerinin olumsuz etkilendiğini (%40) ya da kısmen olumsuz etkilendiğini (%40) ifade etmişlerdir. Siyasete yönelik beklentilerin karşılanma derecesine göre de yaşam kalitesi değerlendirmeleri ($p=0,000$) ayrılmaktadır. Nitekim örneklemin %8,6’sı gündelik yaşamlarında beklentilerinin siyaset tarafından karşılandığını belirtmektedir ki, bunların %57,6’sı siyasetin kaliteli bir yaşam sürme konusunda olumsuz etkisi bulunmadığını düşünmektedir. Örneklemin %60,8’i siyasetin beklentilerini karşılamadığını belirtirken bunların %83,3’üne göre, siyaset yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Örneklemin %30,5’i ise siyaset kurumunun beklentilerini kısmen karşıladığını düşünmektedir ve bunların %61,5’i siyasetin yaşam kalitesini kısmen olumsuz etkilediğini belirtmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere, siyasete yönelik beklentilerin karşılanma derecesi arttıkça siyasetin yaşam kalitesine etkisi de olumlu yönde artmaktadır.

2.5. Toplumsal Kurumlar ve Güven

Çalışmada toplumsal kurumlar, yaşam kalitesinin yanı sıra bir sosyal sermaye unsuru ve göstergesi olan güven çerçevesinde de değerlendirilmiştir. Buna göre; aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme kurumu, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din, siyaset kurumlarına yönelik güven düzeyleri, bu kurumlara ilişkin beklentiler ile beklentilerin karşılanma düzeylerinin güven ile ilişkisi sorgulanmıştır. İlk olarak aile kurumu bu perspektiften değerlendirildiğinde, görüşülenlere “günümüz aile yapısı ve işleyişi size güven veriyor mu?” sorusu sorulduğunda kendi aile yaşantılarından çoğunlukla memnun olmalarına (%76) rağmen günümüz genel aile yapısının kendileri açısından güven verici bulunmadığını (%40,2) belirtmişlerdir. Gözlemlerimize göre görüşülenler kendi aileleriyle ilgili tutumları olumlu iken genel aile yapısına yönelik düşünceleri görece olumsuzlaşmaktadır. Bunun nedeninin medya, gündüz programlarındaki olumsuz olay ve ilişkiler, genel ve kadına şiddet olaylarıyla ilgili haberlerden etkilenme, suç ve uyuşturucu kullanımına yönelik olayların görünürlüğünün artması ve bunların toplum üyelerinin düşüncesinde oluşturduğu algı/ıma gibi oluşumlardan ileri geldiği düşünülmekte olup aile kurumuna yönelik beklentiler ile güven arasında anlamlı bir ilişkiye ($p=0,107$) rastlanmamıştır. Aileye ilişkin beklentilerinin; yuva kurma desteği ve çocuk ile temel toplumsal ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanması olduğunu belirtenler günümüz aile yapısına güvendiklerini ifade etmişlerdir. Ancak aile kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda; “güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişim”, “çocukların toplumsal/dini değerlere uygun yetiştirilmesi” ya da “hepsi” yanıtını veren bireyler ise günümüz aile yapısına güvenmediklerini belirtmektedir. Beklentilerin karşılanma düzeyi, güvenin ayrışmasına ($p=0,000$) neden olmaktadır. Görüşülenlerin %62,4’ü ailelerinde beklentilerinin karşılandığını düşünmektedir ve bunların %37,7’si günümüz aile yapısının kendilerine güven verdiğini belirtmektedir. Ailelerinde beklentilerinin karşılanmadığını düşünenlerin örneklem içerisindeki oranı %7,6’dır ki, bunların %79,3’ü günümüz aile yapısı ve işleyişinin kendilerini güven vermediğini ifade ederken beklentilerinin kısmen karşılandığını belirten %30’luk kesimin %45,2’si de günümüz aile yapısı ve işleyişine güven duymamaktadır.

Eğitim sistemi de günümüzdeki işleyişiyle bireylere güven vermemektedir. Nitekim görüşülen bireyler çoğunlukla eğitim sistemine güven duymadıklarını (%65,8) belirtmişlerdir. Çalışmada, eğitim kurumuna yönelik beklentilere göre güven düzeyinin ayrıştığı ($p=0,000$) görülmüştür. Eğitim kurumuna

yönelik beklentileri sorulduğunda “erdemli, özgüvenli ve özsaygılı kişilik edinimi”, “yaşam mücadelesine hazırlamak”, “bilimsel düşünme alışkanlığı kazandırmak”, “dini/ahlaki değerlerin öğretilmesi” ve “hepsi” yanıtını veren bireyler çoğunlukla eğitim sisteminin günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven vermediğini belirtmekte ve güven duyduğunu belirten bireyler azınlıkta kalmaktadır. Eğitim kurumunun beklentileri karşılama düzeyinin de güvenle ilişkili olduğu görülmüş ve yapılan analizler sonucunda aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) görülmüştür. Örneklemin %9,7’si günümüz eğitim sisteminin beklentilerini karşıladığını belirtmekte olup bunların %75,7’si eğitim sistemine güven duymamakta; örneklemin %63,2’si beklentilerinin karşılanmadığı düşüncesinde olup bunların ise %91,3’ü eğitim sistemine güven duymamaktadır. Örneklemin %27,2’si eğitim sisteminin beklentilerini kısmen karşıladığını ifade ederken bunların %73,1’i eğitim sisteminin günümüzdeki işleyişine kısmen güven duymaktadır. Böylelikle eğitim sistemine yönelik beklentilerin karşılanma derecesi ile güven arasında doğrudan ilişki olduğu, beklentilerin karşılanma derecesi arttıkça güven duygusunun da olumlu yönde arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmada güvenle ilişkili olarak değerlendirilen diğer bir kurum ise boş zamanları değerlendirme kurumudur. Görüşülenlere, “boş zaman etkinliklerini yapabilme konusundaki yeterliliğiniz kendinize ve çevrenize olan güven duygusunu olumlu yönde etkiliyor mu?” sorusu sorulduğunda görüşülenlerin %56,4’ü “evet”, %31,6’sı “kısmen”, %12’si ise “hayır” yanıtını vermişlerdir. Yapılan bu değerlendirmelerin boş zamanları değerlendirme kurumuna yönelik beklentilerle ilişkili olup olmadığına bakıldığında ise aralarında anlamlı ilişki olmadığı ($p=0,422$) görülmüştür. Bu durumda boş zamanları değerlendirme kurumuna yönelik beklentilere göre yaşam kalitesi değerlendirmelerinin ayrılmadığı söylenebilir. Görüşülenlere boş zamanları değerlendirme kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda beklentisinin sportif faaliyetlere katılmak olduğunu söyleyenler, boş zaman etkinliklerini yapabilme konusundaki yeterliliklerinin (imkân, beceri, potansiyel kabiliyet) kendilerine ve çevrelerine yönelik güven duygularını kısmen olumlu etkilediğini belirtmektedir. Buna karşın beklentilerini sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmak, dinlenmek/eğlenmek, aile ile zaman geçirmek ve “hepsi” ifadeleriyle belirtenler ise boş zaman etkinliklerinin güven duygularını olumlu etkilediğini ifade etmişlerdir. Belirtilen beklentilerin karşılanma derecesinin ise güven ile anlamlı ilişkide olduğu görülmüş ($p=0,006$), buna karşın beklentilerin karşılandığı, karşılanmadığı ya da kısmen karşılandığı bütün durumlarda oransal farklılıklar olmakla birlikte güvenin sağlandığı sonucuna varılmıştır. Nitekim sahip olduğu koşullarda boş zamanları değerlendirmeye yönelik beklentileri karşılanan bireylerin oranı örneklem içinde %23,5 olup bunların %61,1’i boş zamanları değerlendirme konusundaki yeterliliklerinin kendilerine ve çevrelerine yönelik güven duygularını olumlu yönde etkilediğini belirtmişlerdir. %33,9’luk bir oranda beklentilerinin karşılanmadığını düşünenlerin %57,7’si ve %42,6’lık bir oranla beklentilerinin kısmen karşılandığını ifade edenlerin %52,8’i boş zaman etkinliklerinin kendilerine ve çevrelerine yönelik güven duygularının olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır.

Sağlık kurumu söz konusu olduğunda ise görüşülenler genel olarak sağlık kurumlarının günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven verdiğini (%43,9) belirtmişlerdir. Güven üzerinde sağlık kurumuna yönelik beklentilerin belirleyiciliği görülmek istendiğinde yapılan analizler sonucunda aralarında anlamlı ilişki olmadığı ($p=0,479$) görülmüştür. Böylelikle sağlık kurumuna yönelik beklentilere göre güven düzeyinin ayrılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak görüşülenlere sağlık kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda “hizmete erişimin rahat olması” ve “hizmetlerin ücretsiz/maliyetlerin düşük olması” gerekliliklerini belirtenler sağlık kurumlarının günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven verdiğini belirtirken “personelin nitelikli, saygılı ve ilgili olması”, “personelle rahat iletişim kurulabilmesi” ya da bu beklentilerin tümünü içeren “hepsi” ifadesini vurgulayanlar ise sağlık kurumlarının günümüzdeki işleyişiyle kendilerine kısmen güven verdiğini belirtmişlerdir. Bu bakımdan bir ayrılmadan söz etmek mümkündür. Beklentilerin karşılanma derecesi de burada önemli olmakla birlikte güven ile aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmaktadır. Yaşadıkları bölgede sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu, beklentilerinin yeterince karşılandığını belirten bireylere göre sağlık kurumları günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven vermektedir. Ancak hizmetlerin yeterli olmadığını ve beklentilerinin kısmen karşılandığını söyleyenler, sağlık kurumlarına kısmen güvenirken hizmetleri yetersiz görenler ve beklentilerinin karşılanmadığını belirtenler ise sağlık kurumlarına güvenmemektedir. Örneklemin %67,4’ü yaşadıkları bölgede sağlık hizmetlerinin yeterli olduğunu ve

beklentilerinin karşılandığını belirtirken bunların %58,5'i sağlık kurumlarının günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven verdiğini belirtmişlerdir. Örneklemin %8,4'üne göre sağlık kurumu beklentileri karşılanmamaktadır ve bunların da %62,5'i sağlık kurumlarına güvenmemektedir. Örneklemin %24,3'ü ise beklentilerinin kısmen karşılandığını belirtmekle birlikte bunların %66,7'si ise sağlık kurumlarının günümüzdeki işleyişiyle kendilerine kısmen güven verdiğini belirtmişlerdir.

Toplumsal kurumlar içerisinde çalışmada bireylerin yaşamlarını sürdürmek için hayati önem atfettikleri ekonomi kurumu söz konusu olduğunda ise görüşülenlere “Türkiye'nin ekonomisi mevcut işleyiş ve özellikleriyle size güven veriyor mu?” sorusu sorulmuş ve görüşülenlerin %74,4'ü “hayır”, %21,9'u “kısmen”, %3,7'si ise “evet” yanıtını vermişlerdir. Bu haliyle örneklem grubunun çoğunluğu ekonomi kurumuna güven duymamaktadır. Bireyler görüşmeler sırasında yüksek enflasyon ve işsizlik oranları, hayat pahalılığı ve geçim sıkıntısı gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu sorunlar bireyleri gündelik yaşamlarını sürdürme ve toplumsal ilişkiler geliştirme gibi açılardan olumsuz etkilemektedir. Burada kurumsal beklentilerin de güvenle ilişkisi görülmeye çalışılmış ve aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu ($p=0,000$) tespit edilmiştir. Ekonomi kurumuna yönelik beklentilerini “üretim yatırımlarının artırılması”, “işsizliğin önlenmesi”, “enflasyon ve pahalılığın önlenmesi”, “gelir, vergi ve bölüşüm adaleti” ve “hepsi” ifadeleriyle belirten bireyler çoğunlukla ekonominin mevcut işleyişiyle kendilerine güven vermediğini belirtmişlerdir. Özellikle beklentisini “enflasyon ve pahalılığın önlenmesi” (%14,9) olarak ifade eden bireyler içerisinde ekonomiye güvendiğini belirten kimse bulunmamaktadır ki bu beklentide olanların %73,7'si ekonomiye güvenmemekte, %26,3'ü ise kısmen güvenmektedir. Dolayısıyla enflasyon ve pahalılık, bireylerin ekonomiye güven duymaması ya da kısmen güven duyması açısından önemli bir beklenti olarak değerlendirilmektedir. Beklentileri karşılanma düzeyi de güven üzerinde ayrışma ($p=0,000$) yaratmaktadır. Mevcut ekonomik koşullar içerisinde beklentilerinin karşılandığını/karşılanabileceğini düşünen bireyler örneklemin %4,4'ünü oluşturmakla birlikte bunların %52,9'u; %70'lik bir oranla ekonominin beklentilerini karşılamadığını belirtenlerin %91'i ve %25,6'lık bir oranla ekonominin beklentilerini kısmen karşıladığını ifade edenlerin %32,7'si ekonomiye güven duymamaktadır. Bu haliyle ekonomi kurumu söz konusu olduğunda, beklentilerin karşılanma derecesi azaldıkça ekonomiye yönelik güvenin de azaldığı sonucuna varılmıştır.

Çalışma yaşamını düzenleyici bir kurum olarak sosyal güvenlik kurumuna yönelik güven düzeyi incelendiğinde ise görüşülenlerin %41,8'i sosyal güvenlik kurumunun günümüzdeki işleyişiyle kendilerine kısmen güven verdiğini ifade ederken %25,8'i güven duymadığını, %18,3'ü kuruma dair fikirleri olmadığını, %14,1'i ise güvendiklerini belirtmişlerdir. Yapılan analiz sonucunda, bu kuruma yönelik beklentiler ile güven düzeyi arasında anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Sosyal güvenlik kurumuna yönelik beklentisini “bürokratik işleyiş ve işlemlerin kolaylaştırılması” olarak belirten bireyler, kurumun günümüzdeki işleyişine güvendiklerini belirtirken “yoksulluk, işsizlik, yaşlılık durumunda asgari gelir garantisi”, “sağlık bütçe ve hizmetlerinin genişletilmesi”, “emeklilik yaşı, hizmet yılının düşürülmesi ve maaşların iyileştirilmesi” beklentileri ile bu beklentilerin “hepsi”nin ilgili kurum tarafından karşılanması gerektiği düşüncesinde olanlar ise kurumun günümüzdeki işleyişiyle kendilerine kısmen güven verdiğini belirtmektedir. Kurumun beklentileri karşılama düzeyi de güven üzerinde etkilidir. Nitekim yapılan analizler sonucunda aralarında yüksek düzeyde anlamlı ilişki ($p=0,000$) olduğu görülmüştür. Bu haliyle Sosyal Güvenlik Kurumu'nun beklentilerini karşıladığını belirtenler (%9,7) kurumun günümüzdeki işleyişiyle kendilerine güven verdiğini (%89,2) düşünmektedir. Ancak beklentilerin karşılanmadığını belirtenler (%27,2) kuruma güvenmemekte (%79,8) ya da beklentileri kısmen karşılananlar (%43,6) kuruma kısmen (%79) güvenmektedir. Dolayısıyla beklentilerin karşılanma düzeyine göre güven de ayrılmaktadır.

Güven açısından değerlendirilen diğer bir kurum ise hukuktur. Görüşülenlere, “hukuk sistemine güveniyor musunuz?” sorusu yöneltildiğinde görüşülenlerin %58,5'i “hayır”, %30,3'ü “kısmen”, %11,2'si ise “evet” yanıtını vermişlerdir. Dolayısıyla örneklem grubunun çoğunluğunun hukuk kurumuna yönelik güven düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada, hukuk kurumuna yönelik beklentiler ile bu kuruma yönelik güven düzeyi arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki olduğu ($p=0,000$) görülmüştür. Hukuk kurumunun “toplumsal düzen, barış ve güvenliğin sağlanması”, “toplumsal adaletin gözetilmesi”, “yargılama sürelerinin kısalması” ve “yasama/yürütme/yargı ayrılığı ilkesinin

gözetilmesi” beklentileri ile bu beklentilerinin “hepsi”ni karşılaması gerektiği düşüncelerinde görüşülenler, çoğunlukla hukuk kurumuna güvenmemekle birlikte beklentilere göre güven düzeyi oransal açıdan farklılaşmaktadır. Örneğin, hukuka yönelik adalet beklentisini daha çok vurgulayan bireylerde güvensizlik hâkimken (%53,7) bunu kısmen güven (%30,9) ya da güven (%15,4) durumu izlemekte, yargılama sürelerinin kısalmaması ve yasama/yürütme/yargı ayrılığı ilkesinin gözetilmesi beklentisinde olanlarda da hukuka yönelik güvensizlik baskınken (%59,1) bunu sırasıyla güven (%22,7) ve kısmen güven (%18,2) izlemektedir. Hukuk kurumunun beklentileri karşılama durumuna göre de güven algısı ($p=0,000$) ayrılmaktadır. Nitekim günümüz hukuk sistemi tarafından beklentilerinin karşılandığını/karşılanabileceğini düşünenler (%7,6) hukuk sistemine güvenirken (%82,8) beklentileri karşılanmayanlar (%57,4) kuruma güvenmemekte (%90,5) beklentileri kısmen karşılananlar (%35) ise kısmen (%71,6) güvenmektedir.

Din kurumu söz konusu olduğunda ise çalışmada; görüşülenlerin din hizmeti veren kurumların ve oluşumların (dini cemaat/vakıf vb.) mevcut işleyişiyle kendilerine güven vermediğini (%52) düşündükleri görülmektedir. Güven konusunda, kurumsal beklentiler de belirleyici olmakla birlikte din kurumuna yönelik beklentiler ile din hizmeti veren kurum ve oluşumlara yönelik güven arasında anlamlı ilişki ($p=0,000$) bulunmuştur. Bu haliyle din kurumuna yönelik beklentilerinin bireysel özgürlük ve farklılıklara saygı ile formel dini eğitim desteği olduğunu belirtenler, din hizmeti veren kurum ve oluşumlara kısmen güven duymaktadır. Din kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın dini inançların yaşanmasında yeterince kucaklayıcı ve işlevsel olması gerektiğini vurgulayanlar din hizmeti veren kurum ve oluşumlara güvenirken “dinin siyasileşmemesi, tarikat/cemaatler tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaması” ve bu beklentilerin tümünü içeren “hepsi” yanıtını verenler ise din hizmeti veren kurum ve oluşumlara güvenmemektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı’nın halkın ihtiyaçlarını karşılamadaki yeterliliği de din hizmeti veren kurum ve kuruluşlara yönelik güven üzerinde değişkenlik ($p=0,000$) yaratmaktadır. Nitekim Diyanet İşleri Başkanlığı’nın halkın ihtiyaçlarını karşılama konusunda yeterli olduğunu düşünenler (%24,5) çoğunlukla din hizmeti veren kurum ve oluşumlara da güven (%58,5) duymaktadır. Ancak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın ihtiyaçları karşılamaması (%43,6) durumunda din hizmeti veren kurum ve oluşumlara güvenilmemekte (%89,2), ihtiyaçlar kısmen karşılandığında (%31,9) ise kısmen (%66,4) güvenilmektedir. Sonuç olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın halkın ihtiyaçlarını karşılama düzeyi azaldıkça güven düzeyinde de bir düşüş olduğu tespit edilmiştir.

Güven konusunda değerlendirilen son kurum ise siyasettir. Görüşülenlere “siyasetçiler size güven veriyor mu?” sorusu yöneltildiğinde, görüşülenlerin %66,6’sı “hayır”, %26,4’ü “kısmen”, %7’si ise “evet” yanıtı vermişlerdir. Bu haliyle güven düzeyinin oldukça düşük olduğu ve örneklem genelinin siyasetçilere güvenmediği görülmektedir. Çalışmada siyasetçilere yönelik güven düzeyinin siyaset kurumuna yönelik beklentilere göre ayrıştığı ve aralarında anlamlı ilişki olduğu ($p=0,002$) görülmüştür. Siyaset kurumuna yönelik beklentileri sorulduğunda “halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir yönetim anlayışı ve güvenlik”, “demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne uyulması”, “uluslararası ilişkilerin olumlu düzeyde sürdürülmesi”, “yoksulluğun ve yolsuzluğun önlenmesi, refah düzeyinin yükseltilmesi” ve “hepsi” yanıtlarının verildiği bütün durumlarda görüşülenler genel olarak siyasetçilere güvenmediklerini belirtmiş olmakla birlikte beklentilere göre güven düzeyinde değişimler göze çarpmaktadır. Nitekim siyaset kurumuyla ilgili bütün beklentilerde siyasetçilere yönelik güven algısı düşük olmakla birlikte, “halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir yönetim anlayışı ve güvenlik” beklentisini vurgulayanlar, diğer beklentilerde olan bireylere göre siyasetçilere kısmen güvenenler seçeneğinde oransal olarak artış göstermektedir. Günlük yaşamda siyasete yönelik beklentilerin karşılanma derecesine göre de siyasetçilere yönelik güven algısı ($p=0,000$) ayrılmaktadır. Siyaset kurumu tarafından beklentileri karşılananlar örneklem %8,6’sını oluşturmaktadır ki, bunların %60,6’sı siyasetçilere güven duymaktadır. Örneklem %60,8’si siyasetin beklentilerini karşılamadığını belirtmiş olup bunların %94’ü siyasetçilere güvenmemektedir. Örneklem %30,5’i ise siyasetin beklentilerini kısmen karşıladığını ifade etmektedir ki, bunların %68,4’ü siyasetçilere kısmen güven duymaktadır. Dolayısıyla siyasetin beklentileri karşılama derecesi arttıkça siyasetçilere yönelik güven duygusunda da artış olurken beklentilerin yeterince karşılanmaması durumunda ise güven duygusu azalmaktadır.

3. Sonuç ve Değerlendirme

Modern toplumlarda bireylerin bir arada yaşamaları için; gerekli düzeni sağlama ve düzenin yaratılması için belirli kurallar ve yaptırımlar içeren, kültürün istikrarlılığı ve devamlılığı için önem arz eden toplumsal kurumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumsal kurumlar söz konusu olduğunda sosyal sermayenin de göz önünde tutulması gerekmektedir. Nitekim sosyal sermaye, toplumsal kurumların koordineli eylemlerini kolaylaştıran güven, sosyal ağ, norm gibi özellikleri betimlemektedir. Bu haliyle sosyal sermayenin temel unsurlarından biri güvendir. Toplumsal kurumlar birbirlerinden bağımsız olmayıp birbirleriyle ilişki içerisinde ve aralarındaki işbirliği toplumda güven düzeyinin yükselmesini sağlamaktadır. Diğer yandan, güvene dayalı ilişkilerin yaygınlığı, toplumsal kurumların güçlü, işlevsel ve zenginleştirilerek yeniden üretilebilir olmasını sağlamaktadır. Diğer yandan sosyal sermayenin güçlü olması, yaşam kalitesine de pozitif katkıda bulunmaktadır. Zira kurumsal işlevsellikler yoluyla beklentilerine uygun hizmet alan bireyler güven içinde yaşama bakabilmekte, düşünce ve çabalarını yeni düşünce ve etkinliklere yoğunlaştırma fırsatı bulmaktadır. Bu durum toplumsal serbest zamanın daha verimli bir şekilde kullanılması ve mevcut kültürü zenginleştirici yeni sosyal faydaların yaratılmasını sağlamaktadır. Bu düşüncelerden hareketle çalışmada, aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din ve siyaset kurumlarına yer verilmiş olup toplumsal kurumların bir sosyal sermaye unsuru olarak güven ve yaşam kalitesi ile ilişkisi incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma bulguları; “yaşam kalitesi ve güven”, “kurumsal beklentiler”, “toplumsal kurumlar ve yaşam kalitesi”, “toplumsal kurumlar ve güven” başlıkları altında sunulup değerlendirilmiştir.

Çalışmanın yaşam kalitesi ve güven başlığı altında bireylerin yaşamlarına ilişkin genel veriler sunulmaya çalışılmıştır. Buna göre, bireyler kendilerini kısmen mutlu görmekte ve kendilerini en çok sağlık, sevgi, başarı değerlerinin mutlu ettiğini belirtmekte kısmen kaliteli bir yaşam sürdürdüklerini düşünmektedirler. TÜİK’in çalışmasında da bireylerin kendilerini en çok sağlığın mutlu ettiğini⁶⁷, Mersin’de yapılan başka bir çalışmada ise görüşülenlerin kendilerini en çok sağlığın, sonrasında da sevginin mutlu ettiğini belirtmişlerdir⁶⁸. Bireyler gündelik yaşamlarında en çok kendilerine sonrasında ise aileye ve eşe güvenmektedirler. Giddens’in “güven kurumları”⁶⁹ kavramsallaştırmasından hareket edildiğinde, burada bireyselleşmeden ziyade kurumsal işlevlerden mahrum kalmanın ve modern kurumlara olan güvensizliğin, bireyleri kendilerinden ve aile üyelerinden başka güvenecek bir toplumsal çevre bırakmadığı sonucu çıkarılabilir. Bu durum, bireylerin kendi sosyal sermayeleri çerçevesinde, içinde bulunduğu koşullardan belirli bir tatmin düzeyinde faydalanabildiğini ve herhangi bir amaç düzeyi ile kıyaslamadan mevcut halini, memnun olma duygusu ile ifade etmek zorunda kaldığını göstermektedir. Burada ifade edilen sağlık memnuniyeti, kurumsal bir memnuniyet olmayıp hali hazırdaki biyolojik varlığıyla ilgili bir sorununun olmaması durumudur. Sevgi ise aile ve eş, dolayısıyla elde edilen bir duygu, başarı ise özbenlik savunmasının doğal yansıması olarak değerlendirilebilir. Dolayısıyla burada kastedilen memnuniyet, çalışmada kurumsallıklar açısından sadece aile ve sağlık kurumlarıyla ilişkili bulunmakta, diğer kurumların yarattığı memnuniyet duygusu örneklemin çoğunluğu açısından gerçekleşmemektedir. Güven ve yaşam kalitesi açısından da benzer düşünce savunulabilir. Dolayısıyla bu bulgular, modern toplumun getirisi olan kurumlara güvenin, ya da kurumsal işlevselliklerden yararlanabildiği için başkalarına daha az ihtiyaç duymanın yarattığı bir sonuç olarak vurgulanmalıdır. Halbuki bizim örnekleminizde modern kurumların büyük bir bölümüne güven duyulmamakta ve bireyler zorunlu olarak başka destek mekanizmaları olmadığından sadece kendilerine, eşlerine ve ailelerine güvenmek zorunda kalmaktadırlar. O halde bunun modernleşmeyle ilişkili değil aksine henüz modernleşmenin en önemli göstergelerden biri olan örgütlü kurumsal işlevselliklerin, bireylerin beklentilerini tatmin edecek bir düzeyde oluşturamamakla ya da yerine getirememekle ilişkilidir. Çalışmada resmi kurumlara yönelik güven düzeyi ise oldukça düşük olması bunun bir göstergesidir. Bununla birlikte en çok aile ve sağlık kurumlarına güvenilmekte bunu hiçbir kuruma güven duymama ifadesi izlemektedir. En az güven duyulan kurumlar ise ekonomi, siyaset ve hukuktur. Dolayısıyla Parsons’ın belirttiği haliyle, adaptasyon/uyum işlevi yönünden ekonomi, amaca ulaşma işlevi bakımından siyaset ve bütünleşme işlevi açısından ise hukuk kurumuna güvenilmemektedir.

⁶⁷ TÜİK, 2022.

⁶⁸ Özbay, 2021, 23.

⁶⁹ Giddens, 1994, 78.

Varlığını sürdürme ihtiyaç ve işleviyle ilgili kültürel kurumlardan biri olan eğitim kurumuna güvenilmemekte ancak aile güvenilmektedir. kurumsallığın aynı zamanda kültürün bütünüyle ilgili nesiller arası bir aktarımı da yerine getirmesi gerektiği için, günümüz ailesinin bunu geleneksel toplumlardaki gibi bütünüyle veya yeterince yapamayacağı açıktır. Böylece örneklem grubu Parsons'ın toplumun olmazsa olmazları arasında gördüğü temel toplumsal kurumsallıklar örneklem açısından yeterli işlevsellikler göstermemektedir. Bu bulguya benzer şekilde Dünya Değerler Araştırması'nın (World Values Survey) 1990, 1996, 2001, 2007 ve 2011 yıllarına ait veri setinin kullanıldığı bir çalışmada, Türkiye'de ilgili yılların siyasi ve ekonomik açıdan çalkantılı olduğu ve yaşanan krizlerin bireylerin yaşam memnuniyetinde kutuplaşmalara sebebiyet verdiği belirtilmektedir.⁷⁰ Çalışmada bu kurumlar içerisinde ise en çok ekonomi kurumuna ilişkin sorunlara dikkat çekilmiş olup bireyler yoksulluk, gelir dağılımı eşitsizliği, işsizlik gibi sorunların yaşamlarını daha fazla olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Nitekim TÜİK'in çalışmasında da 2021 yılında en büyük sorunun hayat pahalılığı olduğu görülmüştür.⁷¹ Kurumların bireylerin güvenlerine layık olması için ise dürüst, adaletli ve liyakatli olmaları, beklenen hizmetleri sunabilmeleri, görev tanımlarını yapıp buna göre hareket etmeleri, bireylerin yaşamlarından memnun olmalarını/kaliteli bir yaşam sürmelerini ve bireylerin kendilerini özgür hissetmelerini sağlamaları gerekmektedir.

Bu çalışmanın, sorunların varlığı ve kurumsal aktörlerin çözümüne yönelmesi gereken konulara yönelik önerileri olarak da düşünülen, örneklemin kurumsal beklentileri de araştırmanın önemli tespitleri arasındadır. Buna göre aile; güvenli, samimi, huzurlu ortam ve güçlü iletişim, temel toplumsal ve fizyolojik ihtiyaçların karşılanması, çocukların dini/toplumsal değerlere uygun yetiştirilmesi, yuva kurma desteği ve uygun koşullarda çocuk yetiştirebilme beklentileriyle betimlenmiştir.

Yaşam kalitesinin önemli bir bileşeni olan eğitim⁷² kurumuna dair ise yaşam mücadelesine hazırlık, erdemli, özgüvenli ve özsaygılı kişilik edinimi, dini/ahlaki değerlerin öğretilmesi, bilimsel düşünme alışkanlığının kazandırılması beklentileri vurgulanmıştır.

Bireylerin sosyalleşmeleri ve gelişimleri açısından bu kurumlar önem taşımakla birlikte boş zamanları değerlendirme biçimleri de önemli olmaktadır. Bu bakımdan bir kurum olarak boş zamanları değerlendirme kurumunun dinlenme/eğlenme, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlere katılım, aile ile zaman geçirme açısından birey yaşamına katkıda bulunması gerekmekte bu şekilde bireyin ruhsal sağlığına katkıda bulunmaktadır. Yapılan bir çalışmada da boş zaman faaliyetlerine katılımın, bireylerin diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurmalarını, olumlu duygular hissetmelerini, ek beceri ve bilgiler edinmelerini sağlayarak yaşam kalitesinin artmasına katkıda bulunduğu⁷³ belirtilmiştir.

Çalışmada değerlendirilen diğer bir kurum da sağlık kurumudur. Sağlık sorunları bireylerin yaşamlarını doğrudan etkilemekte ve yaşam kalitelerinin azalmasına neden olmaktadır. Nitekim üriner inkontinans (istemsiz bir şekilde idrar kaçırma) kadın hastalarıyla yapılan bir çalışmada kadınların, bu hastalık nedeniyle bilinmeyen yerlerde hemen ulaşılacak bir tuvalet arama, ayakları sıcak tutma, ağır kaldırmama, sıklıkla tuvalete gitme gibi önlemler almaya çalıştıkları, ev dışındaki etkinliklere katılmadıkları ve hayal kırıklığını yoğun olarak yaşadıkları belirtilmektedir.⁷⁴ Dolayısıyla yaşanan sağlık sorunları, bireylerin yaşam tarzlarını etkileyerek kendini kısıtlama ve rahatsızlık duyma nedeniyle yaşam kalitelerini düşürmektedir. Ayrıca sağlık kurumuyla ilgili genel güven algısının yüksek olması bireylerin geleceğe yönelik akut ya da kronik bir hastalığa yakalandıklarında uygun tedavi imkânları bulabileceklerine dair bir umudu da canlı tutmaktadır. Bu da yaşam kalitesi değerlendirmelerine olumlu bir katkı yapmaktadır. Bu açıdan bireyin ruhsal ve fiziksel açılardan tam bir iyilik halini ifade eden sağlık⁷⁵, kurumsal düzlemde bireylerin hizmetlerin ücretsiz/maliyetlerin düşük olması, personelin nitelikli, saygılı ve ilgili olması, hizmete erişimin rahat olması, personelle rahat iletişim kurulabilmesi gibi beklentilerini karşılamalıdır. Görüşmeler sırasında özellikle de maliyet en çok vurgulanan konu

⁷⁰ Limanlı, 2021, 467.

⁷¹ TÜİK, 2021, s. 71.

⁷² Yıldırım ve Hacıhasanoğlu, 2011, 66; Teke, 2022.

⁷³ Brajša-Žganec, Merkaš and Šverko, 2011, 87.

⁷⁴ Demir ve Kızılkaya Beji, 2015, 23, 29.

⁷⁵ Özben, 2019, 220.

olmuştur. Çünkü maliyet söz konusu olduğunda bireylerin ekonomik koşulları önemli olmakta ve bu koşullar dâhilinde belirli hizmetlerden yararlanabilmektedirler.

Modern toplum bireyinin gündelik yaşamında gelir; yaşam memnuniyeti, yaşam kalitesi ve güven düzeyini doğrudan etkileyen bir faktördür. Dolayısıyla ekonomi kurumuyla ilgili birçok işlevselliğin bireysel değerlendirmelere konu olması bireylerin sahip olduğu gelir düzeyi üzerinden yapılmaktadır. Bu nedenle araştırma örnekleminin ekonomi kurumundan beklentileri arasında öncelikle gelir, vergi ve bölüşüm adaletinin sağlanması, enflasyon ve pahalılığın önlenmesi gibi doğrudan gelir düzeyinin istikrarı ve kalitesinin korunması ve yükseltilmesiyle ilgili beklentiler bulunmaktadır. Sonrasında da üretim yatırımlarının artırılması, işsizliğin önlenmesi gibi konulara yönelik beklentiler ekonomi kurumunun yerine getirmesi gereken işlevsellikler açısından önemli görülmektedir. Literatürde de ekonominin yaşam kalitesine etkisi gelir ve maddi refah, sosyo-ekonomik güvence, uygun istihdam ve çalışma yaşamı⁷⁶ açısından açıklanmaktadır. Yine ekonomiyle ilişkili olarak çalışma yaşamını düzenleyici bir kurum olarak sosyal güvenlik kurumu da çalışma kapsamında değerlendirilmiş olup bu kurumun yoksulluk, işsizlik, yaşlılık durumunda gelir garantisi sunması, emeklilik yaşı, hizmet yılının düşürülmesi, maaşların iyileştirilmesi, sağlık bütçe ve hizmetlerinin genişletilmesi, bürokratik işleyiş ve işlemlerin kolaylaştırılması gerekmektedir.

Toplumsal kurumlar içerisinde hukuk kurumu söz konusu olduğunda hukuk kurumuna yönelik beklentiler, toplumsal adaleti sağlanması, toplumsal düzen, barış ve güvenliğin sağlanması, güçler ayrılığı ilkesinin benimsenmesi olarak belirtilmekle birlikte temel olarak adalet konusu vurgulanmıştır. Yapılan bir çalışmada da adaletin sağlanması durumunda bireylerin daha güvende, mutlu, huzurlu, özgür olacakları ve kendilerini daha iyi hissedecekleri görülmüş⁷⁷ yargı hizmeti ve hukuki uygulamaların birey ve toplumların varlıklarının korunması, sürdürülmesindeki rolü ve adaletin sağlayıcısı olması bakımından öznel yaşam kalitesini etkilediği, değiştirdiği belirtilmiştir.⁷⁸

Çalışmada din-siyaset ilişkisi sorun olarak görülmüş, din kurumuna yönelik dinin siyasileşmemesi, tarikat/cemaatler tarafından farklı biçimlerde yorumlanmaması beklentisi ön plana çıkarılmıştır. Bunun yanı sıra, formel dini eğitim desteği, bireysel özgürlük ve farklılıklara saygı, Diyanet'in dini inançların yaşanmasında yeterince kucaklayıcı ve işlevsel olması gereklilikleri vurgulanmıştır.

Siyaset kurumu ise toplumsal yaşamın örgütlü hale gelmesini dolayısıyla da kamusal düzenin oluşmasını ve gündelik yaşamın düzenli bir şekilde işlenmesini sağlamaktadır. Bu yönüyle de gündelik yaşamın her alanına sirayet ederek bireylerin yaşamlarına doğrudan etkide bulunmaktadır. Çalışmada bireylerin siyaset kurumuna yönelik beklentilerinin halkın ihtiyaçlarını önceleyen bir yönetim anlayışı ve güvenlik, yoksulluk ve yolsuzluğun önlenmesi, refahın artırılması, demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğüne uyulması, uluslararası ilişkilerin olumlu düzeyde sürdürülmesi olduğu görülmüştür.

Kurumsal beklentiler göz önünde bulundurulduğunda bir kurumsal işlevin başka bir kurum içerisine de dâhil edildiği görülmektedir. Nitekim eğitim, bireyin toplumsal yapıdaki tabakalaşma içerisinde konumunu inşa sürecidir ve istihdam edilme durumunun, bireyin yapacağı işin niteliğini ve gelirini şekillendirmektedir.⁷⁹ Yaşam kalitesinin inanç boyutunda dinin bireyler arasında psiko-sosyal uyum, yaşam doyumu, ruhsal ve fiziksel sağlık konusunda olumlu etkileri bulunmaktadır.⁸⁰ Bu haliyle aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din ve siyaset kurumları birbirleriyle bağlantılı ve bireylerin yaşamlarını kuşatan kurumlardır. Bireyler gündelik yaşamlarında bu kurumların belirli beklentilere yanıt vermesi gerektiğini düşünmektedir. Çalışma bulgularına göre, aile ve sağlık kurumları bireylerin beklentilerini karşılamakta, boş zamanları değerlendirme kurumu ile Sosyal Güvenlik Kurumu ise bireylerin beklentilerini kısmen karşılamaktadır. Eğitim, ekonomi, hukuk, din ve siyaset kurumları ise beklentileri karşılama konusunda yetersiz kalmaktadır. Çalışmada, bu kurumlara yönelik beklentilerin ve beklentilerin karşılanma derecesinin bireylerin gündelik yaşamlarına katkıları bakımından yaşam kalitesi ve güven ile ilişkili olacağı düşünülmüş olup aralarındaki ilişki

⁷⁶ Faruk Sapancalı, 2009, 86-190.

⁷⁷ Ünal, 2015, 109.

⁷⁸ Ünal, 2015, 50.

⁷⁹ Ross and Van Willigen, 1997, 276.

⁸⁰ Albayrak ve Kurt, 2016, 71.

incelenmiştir. Bu açıdan ilk olarak çalışmanın “toplumsal kurumlar ve yaşam kalitesi” başlığı altında toplumsal kurumlara bağlı olarak yaşam kalitesi değerlendirmelerinin ayrıştığı görülmüştür. Toplumsal kurum, bu kuruma yönelik beklentiler ve kurumun beklentileri karşılama düzeyi, yaşam kalitesine yönelik algılayışların da değişmesine sebep olmaktadır. Genel olarak değerlendirildiğinde aile, sağlık, din kurumları bireylerin yaşam kalitelerini olumsuz etkilememekte ancak boş zamanları değerlendirme kurumu, sosyal güvenlik, hukuk kurumları yaşam kalitesinin kısmen olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Eğitim, ekonomi ve siyaset kurumları ise yaşam kalitesi konusunda olumsuz etkinin en çok belirginleştiği kurumlar olmuşlardır. Yapılan bir çalışmada da siyasetin birey yaşamına etkisi bakımından ideolojiye vurgu yapılmış olup ideolojik açıdan sola yakın olmak ile yaşam memnuniyeti ve mutluluk arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir.⁸¹ Böylelikle her ne kadar demokratik yapılanma olsa da ülkenin siyasi, ekonomik koşulları ve bireylerin ideolojik tutumları yaşam kalitesinin olumsuz etkilenmesine sebebiyet verebilmektedir. TÜİK’in 2021 yılında yaşam memnuniyeti üzerine gerçekleştirdiği bir çalışmada son bir yıldaki ekonomik gelişmelerin bireyler üzerindeki etkilerinin neler oldukları sorgulanarak bireylerin daha ucuz ürün tüketmeye başladıkları, borçlandıkları, gelir ve tasarruflarının azaldığı, eğlence/tatil masraflarını kısıtıkları görülmüştür.⁸² Çalışmada, toplumsal kurumlara yönelik beklentilerin de yaşam kalitesi konusundaki değerlendirmeleri ayrıştırdığı tespit edilmiştir. Boş zamanları değerlendirme kurumu, ekonomi, Sosyal Güvenlik Kurumu, hukuk, din, siyaset kurumlarına yönelik beklentilere bağlı olarak yaşam kalitesi değerlendirmeleri ayrılmaktadır. Ancak aile, eğitim ve sağlık kurumlarına ilişkin beklentiler ile bu kurumların yaşam kalitesine etkisi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Kurumsal beklentiler ve yaşam kalitesi değerlendirmeleri ayrılmakla birlikte bütün toplumsal kurumlarda, kurumların beklentileri karşılama düzeyine göre yaşam kalitesi değerlendirmelerinin de ayrıştığı ve kurumların beklentileri karşılama düzeyi arttıkça yaşam kalitesi değerlendirmelerine yönelik olumlu ifadelerin de arttığı sonucuna varılmıştır.

Çalışmanın “toplumsal kurumlar ve güven” başlığı altında ise toplumsal kurumlar ile güven ilişkisi görülmeye çalışılmıştır. Çalışma bulgularından hareketle, boş zamanları değerlendirme ve sağlık kurumlarına yönelik olumlu güven algısı görülürken Sosyal Güvenlik Kurumu ise bireylere kısmen güven vermektedir. Buna karşın bireyler, günümüz aile yapısına, eğitim sistemine, ekonominin günümüzdeki işleyişine, hukuk sistemine, din hizmeti veren kurum ve oluşumlara, siyasetçilere güven duymamaktadır. Nitekim güven, sosyal sermayenin önemli bir unsuru olmakla birlikte güvenin özellikle ailede yaşanması, eylemlere taşınması, sorumlulukların yerine getirilmesi bireylerin sosyal sermayelerine yansımakta, aile bağlarının güçlü olmaması, dağılmış ve parçalanmış, tek ebeveynli ailelerde güven duygusunun eksik kalması toplumsal açıdan yaşanan sorunların kaynağı olmaktadır.⁸³ Çalışma bulgularına karşıt sonuçlara ulaştığı görülen bir çalışmada çekirdek aileye yönelik güven sorgulanmış ve görüşülenlerin %81,2’sinin çekirdek aile ile yakın ilişkide olduğu, onlara güvendiği ve dayanışma içinde oldukları görülmüştür.⁸⁴ Diğer bir çalışmada da bireylerin aile yaşam kalitesi dinamiklerine verdikleri önem arttıkça, yaşamdan tatmin düzeyleri de artmaktadır.⁸⁵ Çalışmada ilk olarak kurumsal beklentilerin güven düzeylerini etkilediği düşünülmüş, bu bağlamda yapılan analizler sonucunda eğitim, ekonomi, Sosyal Güvenlik Kurumu, hukuk, din, siyaset kurumlarına yönelik beklentiler ile güven düzeyleri arasında anlamlı ilişki olduğu ancak aile, boş zamanları değerlendirme ve sağlık kurumlarına yönelik beklentilere göre güven düzeyinin ayrışmadığı görülmüştür. Güven üzerinde etkili olduğu düşünülen ikinci değişken ise beklentilerin karşılanma düzeyidir. Buna göre çalışmada, kurumların bireylerin ihtiyaçlarını ya da beklentilerini karşılama düzeylerine göre kurumlara duyulan güvenin (olumlu, olumsuz ve kısmen şeklinde) ayrıştığı tespit edilmiştir. Bulguların analizi sonucunda aile, eğitim, boş zamanları değerlendirme, sağlık, ekonomi, sosyal güvenlik, hukuk, din, siyaset kısacası bütün kurumsal yapılanmaların beklentileri karşılama düzeylerindeki farklılıklara göre güven düzeyinin de farklılaştığı görülmüştür. Genel itibariyle kurumların beklentileri karşılama düzeyi

⁸¹ Limanlı, 2021, 458.

⁸² TÜİK, 2021, 60.

⁸³ Aydemir ve Tecim, 2014, 198-199.

⁸⁴ Gökçe, 2020, 54.

⁸⁵ Özmete, 2010, 465.

artıkça güven algısında da artış olmakta ancak beklentiler karşılanmadıkça bireylerin güvenleri de azalma göstermektedir.

Kısacası, aile ve sağlık dışında hemen hemen tüm kurumsal işlevselliklerle ilgili oransal farklılıklar bulunmaktadır. Bu oransal farklılıklar dikkate alındığında, kurumların çoğunluğu açısından mevcut kurumsal yapının günümüzde ürettiği işlevsellikler; bireylerin beklentileri, memnuniyet durumları, yaşam kalitesi ve kurumsal yeterliliklerin yarattığı bir güven ortamı içinde yaşadıkları konusunda, örneklemin önemli bir kısmının olumsuz düşünceler içerisinde olduğu çalışmanın ulaştığı en önemli sonuçtur.

KAYNAKÇA

- Albayrak, A., Kurt, E. (2016). Meme Kanseri Hastalarında Ağrı ve Uzun Kaybına (Mastektomi) Bağlı Depresyon Düzeylerinin Yaşam Kalitesi ve Dindarlık İle İlişkisi. *DEUİFD Din Psikolojisi Özel Sayısı*, 41-81. <https://doi.org/10.21054/deuifd.282804>
- Arslantürk, Z., Amman, M. T. (2013). *Sosyoloji- Kavramlar Kurumlar Süreçler Teoriler*, 9.Baskı. İstanbul: Çamlıca.
- Aslan, A. K. (2001). Eğitimin Toplumsal Temelleri. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(5), 16-30.
- Aydemir, M. A., Tecim, E., (2014). Türk Toplumunda Aile ve Dinin Sosyal Sermaye Potansiyeli. Mustafa Aydın (Ed.). *Aile Sosyolojisi Yazıları içinde* (s. 191-218). İstanbul: Açılım Kitap,
- Aydın, M. (2019). Genel Olarak Kurum. Mustafa Aydın (Ed.), *Kurumlar Sosyolojisi içinde* (s. 4-25). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Bal, H. (2001). *Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Berger, L. P., Luckmann, T. (2016). *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*, 2. Baskı, Mustafa Derviş Dereli (Çev.). Ankara: Heretik.
- Berger, P., Luckmann, T. (2008). *Gerçekliğin Sosyal İnşası-Bir Bilgi Sosyolojisi İncelemesi*. Vefa Saygın Ögütü (Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Bourdieu, P. (2010). *Sermaye Biçimleri*. M. M. Şahin ve A. Z. Ünal (Der.). Sosyal Sermaye. İstanbul: Değişim.
- Bowling, A. (2003). Current State Of The Art In Quality Of Life Measurement. Alison J. Carr, Irene J. Higginson, Peter G. Robinson (Ed.), *Quality Of Life içinde* (s. 1-8). London: BMJ.
- Bozkurt, N. (2003). Kaliteli Yaşamın Felsefesi. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, 2(3), 15-24.
- Brajša-Žganec, A., Merkaš, M., and Šverko, I. (2011). Quality Of Life And Leisure Activities: How Do Leisure Activities Contribute To Subjective Well-Being?. *Social Indicators Research*, 102(1), 81-91. DOI: 10.1007/s11205-010-9724-2
- Çelebi, N. (1984). *Az Gelişmiş Bir Toplum İçin Bir Kavramsal Model Denemesi*. İzmir : Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- Çelik, Ç. (2014). Sosyal Sermaye, Ebeveyn Ağları ve Okul Başarısı. *Cogito*, 76, 265-289.
- Çoban, M. (2018). *Türkiye’de Gecekondularda Yaşam Kalitesi (Hatay Örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi), Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Demir, S., Kızılkaya Beji, N. (2015). Üriner İnkontinanslı Kadınlarda Yaşam Kalitesi ve Sağlık Arama Davranışları. *F.N. Hem. Dergisi*, 23(1), 23-31.
- Devamoğlu, S. (2008). *Sosyal Sermaye Kuramı Açısından Türkiye’de Demokrasi Kültürü Üzerine Bir Değerlendirme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.

- Durkheim E. (1994). *Sosyolojik Metodun Kuralları*, II. Basım, Enver AYTEKİN (Çev.), İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Eurofound (2016). *European Quality of Life Survey 2016*. <https://www.eurofound.europa.eu/tr/surveys/european-quality-of-life-surveys/european-quality-of-life-survey-2016>
- Evinç Torlak, S., Savaş Yavuzçehre, P. (2008). Denizli Kent Yoksullarının Yaşam Kalitesi Üzerine Bir İnceleme. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 17(2).
- Ferriss, A. L. (2004). The Quality Of Life Concept In Sociology. *The American Sociologist*, 35(3), 37-51.
- Fichter, J. H. (2006). *Sosyoloji Nedir?*, 8. Baskı. Nilgün Çelebi (Çev.). Ankara: Anı.
- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*, 2. Baskı. Bahar Bilgen, Bayram Şen (Çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları*. Ersin Kuşdil (Çev.), İstanbul: Ayrıntı.
- Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel-Kimlik: Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, 2. Baskı. Ümit Tatlıcan (Çev.). İstanbul: Say.
- Gökçe, B. (2007). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, 5.Baskı, Ankara: Savaş.
- Gökçe, B. (2013). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Dördüncü Baskı, Ankara: Savaş.
- Gökçe, O. (2020). Türk Toplumunda Sosyal Uyum: Mevcut Durum ve Sorunların Tespitine Yönelik Bir Araştırma. Orhan Gökçe (Ed.). *Birlikte Yaşam Pratiği-Toplumsal Birlikteliğimizin Temel Taşları Sorunlar ve Öneriler içinde* (s. 20-107). İstanbul: Çizgi.
- Görgün Baran, A. (2008). Yaşlılıkta Sosyalizasyon ve Yaşam Kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(2), 86-97.
- Güngörer, F. (2020). Covid-19'un Toplumsal Kurumlara Etkisi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı*, 393-428.
- Kangal, N. (2013). *Sosyal Sermaye Teorileri Ve Sosyal Sermaye Kalkınma İlişkisi: Türkiye Örneği*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karaca, N. (2019). *Kurumlar Sosyolojisi II*. Mevlüt Özben (Ed.), *Sosyolojiye Giriş içinde* (s. 216-237). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Karakurt Tosun, E. (2013). Yaşam Kalitesi Ekseninde Şekillenen Alternatif Bir Kentsel Yaşam Modeli: Yavaş Kentleşme Hareketi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 32(1), 215-237.
- Limanlı, Ö. (2021). Yaşam Memnuniyeti ve Mutluluk Eşitsizliği: Türkiye'den Bulgular. *Journal of Yasar University*, 16(61), 455-477. <https://doi.org/10.19168/jyasar.771699>
- Macit, M. H. (2019). *Kurumlar Sosyolojisi I*. Mevlüt Özben (Ed.), *Sosyolojiye Giriş içinde* (s.195-215). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Muldoon, M. F., Barger, S. D., Flory, J. D., and Manuck, S. B. (1998). What Are Quality Of Life Measurements Measuring?, What Are Quality Of Life Measurements Measuring?. *Bmj Clinical Research*, 316(7130), 542.

Özbay, C. (2021). *Sosyolojik Boyutlarıyla Mersin’de Yaşam Kalitesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

Özben, M. (2019). Sağlık ve Tıp Kurumu. Mustafa Aydın (Ed.). *Kurumlar Sosyolojisi içinde* (s. 217-235). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.

Özcan, M. (2021). *Kurumlar Sosyolojisi Perspektifinden Pandemi Döneminde Kurumsallaşma Pratikleri*. *Humanitas*, 9(18), 208-220.

Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.

Özkuş, M. (2017). *Kurumlar Sosyolojisi*, 2.Baskı, Isparta: Fakülte Kitabevi.

Özmete, E. (2010). Aile Yaşam Kalitesi Dinamikleri: Aile İletişimi, Ebeveyn Sorumlulukları, Duygusal, Duygusal Refah, Fiziksel/Materyal Refahın Algılanması. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 455-465.

Paşamehmetoğlu, A. (2010). *Kültürel Değerlerde Farklılaşmanın Sosyal Sermayeye Etkileri*, Ankara Mobilyacılar Sitesi (Siteler) ve Ortadoğu Sanayi ve Ticaret Merkezi (OSTİM Üzerine Bir Araştırma). (Yayımlanmamış doktora tezi). Başkent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Putnam, R. D. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*, Princeton: Princeton University.

Ritzer, G. (2013). *Sosyoloji Kuramları*. Himmət Hülür (Çev.). Ankara: De Ki.

Ritzer, G., Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji Kuramları*. Himmət Hülür (Çev.). Ankara: De Ki.

Ross, C. E., Van Willigen, M. (1997). Education and the Subjective Quality of Life. *Journal of Health and Social Behavior*, 38(3), 275-297. <https://doi.org/10.2307/2955371>

Rothe F., Schüler D. (2006). *Trust and Economic Growth: A Panel Analysis*, Ratio Working Papers 102.

Sapancalı, F. (2009). *Toplumsal Açından Yaşam Kalitesi*, İzmir: Altın Nokta.

Schalock, R. L. (2000). Three Decades Of Quality Of Life. Focus on Autism and Other Developmental Disabilities, 15(2), 116-127.

Slattery, M. (2008). *Sosyolojide Temel Fikirler*, 8.Baskı. Ümit Tatlıcan, Gülhan Demiriz (Çev.), Bursa: Sentez.

Talimciler, A. (2006). İdeolojik Bir Meşrulaştırma Aracı Olarak Spor ve Spor Bilimleri. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 35-40.

Teke, M. (2022). *Eğitim ve Yaşam Kalitesi Göstergelerine Göre OECD Ülkelerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kırklareli Üniversitesi, Kırklareli.

TÜİK (2022). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2022*. Erişim Tarihi 20 Mart 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yaşam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2022-49691#:~:text=Evliler%20evli%20olmayanlardan%20daha%20mutlu&text=Mutlu%20oldu%C4%9Fu nu%20belirten%20evli%20bireylerin,9%27unun%20mutlu%20oldu%C4%9Fu%20g%C3%B6zlemlendi>.

Türkkahraman, M. (2009). Teorik ve Fonksiyonel Açından Toplumsal Kurumlar ve Kurumlararası İlişkiler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14(2), 25-46.

Tüysüz, N. (2011). Sosyal Sermayenin Ekonomik Gelişme Açısından Önemi ve Sosyal Sermaye Endeksinin Hesaplanması. (Yayımlanmamış planlama uzmanlığı tezi). T.C. Kalkınma Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Uysal Şahin, Ö. (2020). Yaşam Kalitesi Kamu Maliyesi Kalitesi-Avrupa Birliği ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme, Çanakkale: Rating Akademi.

Ünal, R. N. (2015). Hukuk Algısının Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkileri (Mersin Örneği). (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.

WHO (2012). Programme On Mental Health WHOQOL User Manual, World Health Organization.

Yazıcı, M. (2014). Değerler ve Toplumsal Yapıda Sosyal Değerlerin Yeri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24(1), 209-223.

Yıldırım, A. (2020). Örgüt Teorisinde Parsons'cu İşlevselcilik ve Gerilim Yönetimi, Sdü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 51, 153-167.

Yıldırım, A., Hacıhasanoğlu, R. (2011). Sağlık Çalışanlarında Yaşam Kalitesi ve Etkileyen Değişkenler. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2(2), 61-68.